

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Kulturní dědictví technických památek pro rozvoj
regionů**

Vojtěch Jiřík

© 2011 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Vojtěch Jiřík

obor Veřejná správa a regionální rozvoj

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Kulturní dědictví technických památek pro
rozvoj regionů**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Význam kulturního dědictví v rozvoji lokalit a regionů
4. Technické památky ve venkovských oblastech ČR (přehled zničených, zchátralých a rekonstruovaných)
5. Možnosti využití zachovaných technických památek ve venkovských oblastech ČR (příklady a inspirace)
6. Závěr
7. Seznam použitých zdrojů
8. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

Hlušíčková, H. Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (I.-IV. díl). Praha, Libri 2001.

Patočka, J., Heřmanová, E. Lokální a regionální kultura v České republice: Kulturní politika a kulturní dědictví. Praha, ASPI 2008.

Publikace Výzkumného centra průmyslového dědictví.

Registr památek Výzkumného centra průmyslového dědictví.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Helena Hudečková, CSc.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 15. 1. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Kulturní dědictví technických památek pro rozvoj regionů" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2011

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval především vedoucí práce doc. Mgr. Heleně Hudečkové, Csc. za ochotnou pomoc, doporučení a pečlivé konzultace po celou dobu práce. Poděkovat bych chtěl rovněž Ing. Martinu Vonkovi, Ph.D. za ochotnou pomoc zejména v začátcích práce a také za cenné tipy a náměty, které jsem v práci využil.

Kulturní dědictví technických památek pro rozvoj regionů

Cultural Heritage of Technical Monuments for Regional Development

Souhrn

Tato práce se zabývá kulturním dědictvím technických památek v souvislosti s rozvojem regionů a lokalit. Její teoretická část zahrnuje databázi technických památek zapsaných na Ústředním seznamu kulturních památek a které zároveň leží na území venkovských obcí. Venkovské obce jsou v práci přesně vymezeny. Památky jsou rozděleny podle krajů a okresů a dále podle účelů, kterým sloužily. Zahrnuty jsou jak kulturní památky v současné době zapsané, ohrožené, tak i památky, které byly ze seznamu vyškrtnuty. Práce rovněž nastiňuje problém nesouladu počtu technických památek a jejich podílu, jenž je zapsán na Ústředním seznamu kulturních památek. Uvedeny jsou i negativní příklady bezohledně zbořených technických památek na venkově.

V praktické části jsou pak řešeny možnosti nového využití technických památek podle jejich jednotlivých typů a rozsahu objektů. V této části práce byla použita jak analogie s již zrekonstruovanými objekty, které dnes slouží novému účelu a to rovněž podle jednotlivých typů objektů, tak i vlastní úvahy autora. V závěru práce jsou shrnuty možnosti nového využití technických památek a potřeba ochrany jejich dědictví v souladu s nastíněním limitů jejich institucionální ochrany v ČR a možností jejího zlepšení.

Summary

This work deals with the cultural heritage of technical monuments in context of regional and local development. It's theoretical part includes the database of technical monuments, which is both written in the list of cultural monuments and lies on the rural communities area. The rural communities are exactly defined in the work. The monuments are separated according to lower and higher administrative units and types. In the list, there are included current cultural monuments, cultural monuments currently endangered and also objects, which are not cultural monuments yet. The work also shows the problem, that many technical monuments don't have status of a cultural monument. Also negative examples of senselessly destroyed technical monuments on the countryside are mentioned.

In practical part, there are solved the possibilities of new usage of different technical monuments objects. In this part, there was used both an analogy with already reconstructed objects and author's own considerations. At the end, there are summarized possibilities of the technical monuments' new usage and a need of protection of their heritage. Hand in hand with the limits of their institutional protection in the Czech Republic and the possibility of it's improvement.

Klíčová slova: technická památka, kulturní památka, kulturní dědictví, průmyslové dědictví, regionální rozvoj, venkovské obce, rekonstrukce, konverze.

Keywords: technical monument, cultural monument, cultural heritage, industrial heritage, regional development, reconstruction, conversion.

OBSAH

1.	ÚVOD.....	9
2.	CÍL PRÁCE A METODIKA.....	11
3.	VÝZNAM KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V ROZVOJI LOKALIT A REGIONŮ. 13	
3.1.	Význam kultury pro regionální rozvoj ČR	13
3.2.	Význam nemovitých a hmotných kulturních památek ve spojení s cestovním ruchem14	
3.3.	Stručná historie zájmu veřejnosti o technické památky a jejich úloha pro cestovní ruch v ČR.....	15
3.4.	Vymezení venkovského prostoru.....	16
4.	4TECHNICKÉ PAMÁTKY VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH ČR	18
4.1.	Seznamy technických památek ve venkovských oblastech v současné době chráněných, ohrožených a již nechráněných	19
4.2.	Příklady zbořených a zchátralých památek a promarnění šancí na jejich záchranu	29
4.3.	Ohrožené technické památky.....	33
5.	MOŽNOSTI VYUŽITÍ ZACHOVANÝCH TECHNICKÝCH PAMÁTEK VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH ČR (příklady a inspirace).....	36
5.1.	Zásady vhodného využití průmyslového dědictví	36
5.2.	Příklady ukázkových konverzí a využití památek do budoucna a možnosti jejich aplikace na další objekty	36
6.	ZÁVĚR	45
7.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	47
8.	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	49
9.	PŘÍLOHY	51

1. ÚVOD

Tato bakalářská práce řeší téma technických památek ve venkovských oblastech, se snahou o jejich zachování a následně nalezení možností jejich dalšího využití v rámci lokálního rozvoje.

Přínosem řešení tohoto tématu je snaha o zachování významných technických památek jako součásti kulturního dědictví předchozích generací. Tyto monumenty jsou nedílnou součástí doby, kdy byly postaveny a zároveň ji nejlépe vykreslují i s rozkvětem, jenž je s ní spjatý. Je potřeba zamezit chátrání a bourání technických památek či nefunkčních fabrik s významnou architektonickou, historickou a estetickou hodnotou, zabránit jejich nešetrným revitalizacím, jejichž následkem technické památky z větší části ztrácejí svou původní hodnotu. Naopak je třeba podpořit uchování památek za předpokladu citlivých renovací a rekonstrukcí podmíněných zachováním jejich původní hodnoty a nalézt co možná nejlepší možnosti jejich využití, aniž by došlo k jejich znehodnocení, což by zároveň mohlo do daných regionů přinést investice, rozvoj, práci (především na opravách a následném využívání památek) i udržení tradičních řemesel. Přitom je potřeba institucionálně zajistit památkovou ochranu daných objektů, aby se s nimi zacházelo citlivě a nemohly být libovolně a nešetrně předělávány bez souhlasu daného památkového orgánu. Technické památky by měly být zároveň představeny široké veřejnosti a zdůrazněny v propagačních materiálech daných regionů, aby se o nich vědělo a mohly tak oživit cestovní ruch v regionech, jenž by do nich přinesl finance, rozvoj a rozkvět.

Toto téma jsem si vybral z důvodu, že mě již od dětství uchvacovaly industriální památky a díla našich předků. Rozličné fabriky, především z 19. století a první poloviny 20. století, byly stavěny funkcionalisticky, avšak zároveň i s důrazem na architektonické a estetické kvality. Fabriky byly kdysi pýchou daných obcí a symbolem bohatství a rozkvětu regionů a zemí. Typické stavební materiály a architektonické prvky dávaly těmto stavbám jakousi vznešenost. Nelze však ani opomenout vertikální bohatství starých cihlových továrních komínů, které měly obvykle masivní zdobné podstavce a hlavice a byly nejvýznamnějšími dominantami nejen samotných továren, ale i celých obcí a měst.

Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá technickými památkami v souladu s regionálním rozvojem, zaměřím se především na takovéto objekty ve venkovských

oblastech. Zdejší technické památky nejsou obvykle tolik v povědomí široké veřejnosti, jako velké městské průmyslové areály, avšak rovněž zde neprobíhá rozvoj tak překotně, jako ve velkých městech a jejich zázemí a tudíž zde ještě přežívá (ač často v chátrajícím stavu) mnoho zmíněných objektů, které by ve velkoměstech již patrně byly dávno srovnány se zemí. Tak existuje naděje na jejich přežití a zachování.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Obecným cílem práce je přispět zkoumáním možností záchrany technických památek ve venkovském prostředí k jejich ochraně a péči o ně (především cestou citlivých rekonstrukcí, umožňující jejich využití do budoucna) a jejich představení širší veřejnosti.

Dnes kolem sebe vidím, že již nefunkční fabriky a jejich nevyužívané budovy bývají rovnány se zemí, bez ohledu na jejich nepopiratelnou památkovou hodnotu. Mnohdy nepomůže ani fakt, že tyto objekty jsou památkově chráněné. Nechají se záměrně zchátrat a pak jsou z tohoto důvodu zbořeny. Pro příklady nemusíme chodit daleko. Především v rychle se rozvíjejících metropolitních oblastech je máme často bezprostředně kolem sebe. Tyto takzvané brownfieldy bývají nejčastěji využívány na bytovou, víceúčelovou zástavbu (byty, kanceláře, obchody apod.), či se místo nádherných továrních budov prostě vystaví nevzhledné soudobé "krabice", které jsou stavěny pouze funkcionalisticky, bez důrazu na estetické a architektonické hodnoty a nejčastěji slouží jako sklady, či nákupní centra. A takovéto případy máme i na venkově, kde sice není rozvoj obvykle až tak překotný, avšak péče o technické památky má i zde obvykle k dokonalosti daleko.

I přes tlaky investorů a developerů, jejichž peníze jsou mocný nástroj, chci přispět k tomu, aby bylo mnohem lépe institucionálně zabezpečeno zachování těchto památek a zásahy do nich podléhaly přísným měřítkům stanoveným zákonem. Je mi jasné, že z hlediska prostorového a finančního není možné zanechat rozlehlé staré průmyslové areály zakonzervované a nevyužívané, jejich další využití naopak podporuji, ale vše by mělo probíhat především v souladu s ochranou jejich nesporných památkových hodnot, na které není často brán žádný ohled.

Tento obecný cíl je rozdělen do několika specifických cílů:

- 1) Nejprve pojednám o významu kulturního dědictví v rozvoji lokalit a regionů. Přitom budu postupovat od širšího pojetí kulturního dědictví přes jasnější vymezení památek nemovitých a hmotných až ke konkrétnímu pojmu památek technických, jakožto jádru této práce.
- 2) Dále je potřeba shromáždit dostupné informace o co možná nejvíce technických památkách ve venkovském prostoru, ať už zachovalých a v současné době památkově chráněných, tak o památkách chátrajících, či již zbořených. V posledním jmenovaném

případě je potřeba uvést negativní příklady bezohledně zničených a zbořených památek a snažit se najít řešení, aby se podobné demolice cenných architektonických artefaktů v co možná největší míře eliminovaly. Pro potřeby této práce je také zapotřebí vymezit venkovský prostor.

3) V návaznosti na to shromáždím informace o technických památkách venkovských, v současné době ohrožených a chátrajících, či nedostatečně chráněných.

4) Dále zjistím informace o probíhajících a proběhlých konverzích a rekonstrukcích zmíněných technických památek a jejich využití do budoucna.

5) Analogií s již úspěšně zrekonstruovanými a využívanými technickými památkami, včetně analogie s technickými památkami v městském prostoru budu zkoumat možnosti jejich budoucího využití, které by přineslo daným regionům rozvoj.

V teoretické části práce bude plněn 1.-3. a částečně i 4. z výše uvedených cílů práce. K těmto cílům budou použity odborné prameny a speciální publikace Výzkumného centra průmyslového dědictví (VCPD) a Registr památek VCPD, publikace a rovněž webové stránky zaměřené na technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, databáze Národního Památkového Ústavu (dále NPÚ) a další. Poslední část třetí kapitoly „Význam kulturního dědictví v rozvoji lokalit a regionů“ věnuji vymezení „venkova“, neboť přesně v tomto prostoru budu provádět svůj empirický výzkum.

V empirickém výzkumu budu zkoumat možnosti využití technických památek ve venkovských oblastech, použitím analogie s již existujícími úspěšně provedenými projekty a rekonstrukcemi. Doplním je vlastními úvahami, návrhy a náměty s cílem uchovat dané památky pro širokou veřejnost a vhodným způsobem probudit její zájem o dané památky, jež by sloužily jako ukázka nedílné součásti historie daných regionů. V ideálním případě by mělo být zajištěno využití objektů i do budoucna, avšak s maximálním respektem a šetrností k jejich historické a architektonické hodnotě. V ostatních případech by měla být zajištěna minimálně pravidelná údržba památek a zabránění jejich chátrání, aby byly zachovány i pro další generace.

Závěrem bude věnována pozornost i dostatečnému a striktnímu institucionálnímu zabezpečení technických památek, jakožto nedílné součásti českého venkovského prostředí, resp. jeho historie, přítomnosti a udržitelné budoucnosti.

3. VÝZNAM KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V ROZVOJI LOKALIT A REGIONŮ

Dříve, než se zaměřím konkrétně na téma technických památek ve venkovských oblastech, je potřeba pojednat o významu kulturního dědictví v rozvoji lokalit a regionů obecně. Ke splnění tohoto cíle jsem použil zejména nejaktuálnější verzi Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2007-2013, především její kapitolu „Hlavní faktory regionálního rozvoje ČR - Kulturní potenciál, Cestovní ruch a Veřejná správa“. Z významu kulturního dědictví dále akcentuji nemovité kulturní památky (dále k.p.), jež jsou pro moji práci nejzásadnější.

3.1. Význam kultury pro regionální rozvoj ČR

Kultura¹ představuje významný potenciál regionálního rozvoje České republiky. Je velmi strukturovanou oblastí různorodých individuálních, skupinových i společenských zájmů, aktivit a činností, která napomáhá identifikaci a rozvoji jednotlivce a zároveň k integraci občanské společnosti, významná je její sociální a komunikační funkce. Takto vymezená oblast kultury překračuje rámec zákonem stanovených kompetencí a odpovědnosti ministerstev či jiných správních úřadů nebo územní samosprávy.

Za veřejné služby kultury lze pokládat všechny typy a druhy činností, jejichž cílem a výsledkem je zpřístupnění kulturních hodnot² veřejnosti, vytvoření příležitostí pro aktivní spoluúčast občanů na jejich vytváření, pro pasivní diváckou účast na vnímání kulturních hodnot a produktů kulturních činností, zpřístupnění komplexních informací o kultuře a vytváření podmínek pro poznání a sebevzdělání v oblastech kultury a umění pro všechny zájemce.

Vnímání kulturních hodnot je současně klíčem k aktivizaci ekonomického potenciálu v oblasti kultury a k přerušení dlouhodobého procesu devastace kulturních hodnot a nevratného zániku perspektivních ekonomických zdrojů v této oblasti. V této souvislosti nabývá na významu nejen aktivní prezentace kultury a kulturních hodnot, ale

---

¹ Kultura= vše, co vytváří lidská civilizace - tedy jednak materiální výsledky lidských činností, jako jsou např. obydlí, nástroje, oděvy, plodiny, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy, jednak duchovní výtvořiny lidí, jako je umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politika, právo aj. (Průcha, 2004, str. 45)

² Kulturní hodnota= Souhrn kulturních vztahů, děl a hodnot, jež vznikly v minulosti, ale svým významem přesahují dobu svého vzniku a přispívají k vytváření, upevňování a pokroku současné kultury (http://up.kraj-jihocesky.cz/files/Orl_cast_2.pdf)

i úroveň managementu kulturních zařízení (poskytovatelů kulturních služeb) a marketingu v oblasti kultury. Velkou váhu má i zajištění dostatečného informačního systému o kultuře i o nabízených kulturních aktivitách či příležitostech.

Velký potenciál a rezervy (především pro příhraniční regiony) skrývá rovněž přeshraniční spolupráce. Uzavřenost ČR, která byla v 90. letech zásadním způsobem prolomena, je však stále významnou bariérou využití kulturních hodnot českých regionů. Stimulem pro překonání této situace je zejména vstup do EU a volný přeshraniční pohyb. Společný zájem regionů po obou stranách státní hranice otevřel možnosti společného přístupu k využívání kulturního potenciálu území, tvorbu společných projektů pro regeneraci kulturních hodnot a společné úsilí o získání evropských finančních prostředků. Za účelem podpory rozvoje příhraničních oblastí vznikly Euroregiony jako dobrovolná zájmová sdružení krajů a obcí. Přeshraniční spolupráce je z evropského hlediska podstatnou formou integračních procesů jak ve smyslu odstraňování bariér mezi sousedícími společnostmi, tak ve smyslu využívání společného kulturního dědictví³, které se historicky vyvinulo interakcí sousedících zemí (Strategie regionálního rozvoje ČR pro období let 2007-2013, 2006).

3.2. Význam nemovitých a hmotných kulturních památek ve spojení s cestovním ruchem

Česká republika disponuje značným historickým, přírodním a kulturním potenciálem a množstvím kulturně historických památek. Díky vysoké hustotě k.p. a přírodním podmínkám, spolu s výhodnou polohou ve středu Evropy má velmi dobré předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu (dále CR). Velkou příležitostí je množství historických, kulturních a technických památek.

Z hlediska CR jsou velmi významné především památky zapsané do seznamu UNESCO⁴, které sehrávají významnou roli v cestovním ruchu. Podle materiálů MK ČR a NPÚ je však z více než 40 tisíc zapsaných k.p. v ČR aktivně do služeb pro CR zapojeno pouze cca 200. Značný potenciál zůstává na rozdíl od vyspělých turistických destinací Evropy nevyužit, není ekonomizován a náklady na jeho údržbu a obnovu

---

³ Kulturní dědictví=Část sociokulturního systému, která v životě dané společnosti zakořenila, a je proto předávána potomkům (Patočka, Heřmanová, 2008)

⁴ UNESCO= Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<http://erc.unesco.org>)

nejsou předmětem adekvátního ekonomického uvažování. Přitom CR představuje jedno z nejdynamičtěji se rozvíjejících odvětví a stává se stále významnějším a nepostradatelnějším faktorem regionálního rozvoje v řadě českých regionů i celé ekonomiky.

V České republice se podíl CR na HDP pohybuje na úrovni 4 % a příjmy z celého odvětví čítají přes 100 mld. Kč. Dle relevantních odhadů je v odvětví zaměstnáno okolo 13 % obyvatelstva (Strategie regionálního rozvoje ČR pro období let 2007-2013).

Dobré podmínky v ČR nabízí rovněž venkovská turistika se svými různými produkty jako je agroturistika, ekoturistika a další (Strategie regionálního rozvoje ČR pro období let 2007-2013, 2006).

3.3. Stručná historie zájmu veřejnosti o technické památky a jejich úloha pro cestovní ruch v ČR

Postupně se od obecného významu kulturního dědictví pro rozvoj lokalit a regionů dostáváme k jádru této práce a tím jsou konkrétně památky technické. Péče a zájem o ně ještě nemá takové kořeny jako je tomu u jiných nemovitých památek (např. hradů, zámků, kostelů). Mnoho lidí stále nedokáže vnímat technické památky (zvláště staré zpustlé fabriky) jako nedílné součásti české krajiny, kultury a historie, jako živoucí pomníky a skanzeny, dochovalé dokumenty dějin daných regionů a jejich rozkvětu. Lidé často takové památky nevnímají jako něco, co je hodné ochrany a památkové péče. Odborníci se čím dále více shodují na potřebě chránit a zachovávat kulturní dědictví technických památek i pro další generace a i mezi širokou veřejností přibývá zájemců o dané téma. Proto nejprve zmíním několik klíčových událostí v historii zájmu odborné i laické veřejnosti o technické památky, s důrazem na takovéto milníky v rámci ČR.

1962 – První masové protesty veřejnosti, včetně významných osobností, proti zboření technické památky-londýnského nádraží Euston. Demolice vyprovokovala zájem veřejnosti i o další industriální stavby a technické památky. Tato demolice se stala symbolickou událostí formujícího se hnutí za záchranu průmyslového dědictví.

1973 – založení TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage), první mezinárodní platformy pro průmyslové dědictví a rozeznání jeho hodnot, na kongresu v Ironbridge.

1985 – Přes protesty veřejnosti odstřelena neorenesanční budova nádraží Praha-Těšnov,

zbudovaná v letech 1872-1875 podle návrhu architekta Carla Schlimpa.

1986 – Založení Sekce ochrany průmyslového dědictví při Národním technickém muzeu v Praze. Jejimi členy se stali historici, památkáři, architekti i publicisté (Dvořáková, Fragner, Šenberger, 2007).

2001 – První Bienále industriální stopy ve staré kanalizační čistírně v Praze-Bubenci, která dnes funguje jako ekotechnické muzeum a pořádají se zde různé kulturní akce.

1.5.2002 – Založení Výzkumného centra průmyslového dědictví (VCPD) při ČVUT v Praze. VCPD systematicky mapuje průmyslové dědictví v České republice, vytváří podmínky pro aplikaci objektivní metodiky a podílí se na pedagogické, publikační a osvětové činnosti při konkrétních projektech záchrany průmyslového dědictví. Svým mezioborovým zaměřením vytváří koordinační platformu pro spolupráci širokého spektra institucí se zaměřením na architektonická a stavebně technická kritéria, ekologická i ekonomická hlediska výzkumu, záchrany a nového využití technických památek, průmyslových staveb a areálů (<http://vcpd.cvut.cz>).

Průmyslové dědictví se tedy postupně stává nejen předmětem zájmu odborníků, ale i oblíbeným cílem návštěvníků. Tento trend započal v západní Evropě a postupně se rozšiřuje i do České republiky. Podpora jeho rozvoje může vycházet pouze ze stávajícího potenciálu, který je zapotřebí chránit, udržovat a propagovat. Proto bylo nezbytné sestavit přehled zapsaných technických památek a dalších významných objektů technického dědictví na území České republiky, s přihlédnutím k jejich využitelnosti z hlediska ČR. Textová část řešeného úkolu je řazena do tabulek, rozdělených z geografického hlediska dle krajů a v rámci krajů dále členěných z hlediska účelu dle oborů. Obory nejsou ve všech krajích shodné, neboť některé kraje mají svá specifika. V tabulkách jsou objekty barevně označeny dle atraktivity pro cestovní ruch. Pro každý kraj byly vybrány obzvláště pro návštěvníky zajímavé objekty, které jsou barevným podkladem odlišeny v textu a vyznačeny v mapách.

3.4. Vymezení venkovského prostoru

Jak již bylo zmíněno výše, pro naplnění cílů této práce je potřeba si jasně vymezit pojem **venkovský prostor**. Možností existuje více. Osobně jsem pro potřeby práce použil jako výchozí jednotky obce na úrovni LAU 2. Na této úrovni obvykle spadají obce do 2000 stálých obyvatel do kategorie venkovských obcí, pokud nemají historicky statut města. Podle typologie OECD patří mezi venkovské obce ty, které mají hustotu

osídlení do 150 obyvatel/km². Možností je také zvolit kombinovaný postup a mezi venkovské obce zařadit ty, které splňují obě výše uvedená kritéria (počtu obyvatel i hustoty zalidnění).

Během práce jsem zjistil, že drtivá většina obcí do 2000 obyvatel splňuje zároveň i druhé kritérium hustoty zalidnění do 150 obyvatel/km², a tak jsem se rozhodl použít pouze kritérium počtu obyvatel. Databáze technických památek ve venkovských oblastech, která se nachází v následující kapitole, tudíž zahrnuje technické památky na katastrálních územích jednotek LAU 2 do 2000 stálých obyvatel.

4. 4TECHNICKÉ PAMÁTKY VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH ČR

(přehled zničených, zchátralých a rekonstruovaných)

Touto kapitolou se dostáváme k jádru práce, technickým památkám ve venkovských oblastech ČR a jejich úloze v regionálním/rurálním rozvoji. Zprvu nastíním obecnou situaci péče o technické památky v ČR během posledních několika let, neboť jako jeden z dílčích cílů práce jsem si vytkl zjistit, jaký podíl k.p.zaujímají technické památky. Z odborných pramenů jsem zjistil, že ze 40 299 státem chráněných nemovitých památek tvoří technické památky něco přes 2800, t.j. cca 6,9%. Jiná publikace VCPD však tvrdí, že památek průmyslového dědictví je pouze méně než jedno procento, a dále, že přírůstek činí 3-5 památek ročně (Fragner, Valchářová, 2010.) To dává dohromady pouze cca 400 památek. Klíčový bude rozdíl mezi pojmy „památka průmyslového dědictví“ a „technická památka“. Mezi technické památky⁵ tedy můžeme všeobecně řadit i památky neindustriálního charakteru, jako např. venkovské sýpky, špýchary, mlýny, dopravní stavby atd. A jak jsem zjistil níže, právě ty zabírají většinu technických památek v ČR.

Mezi úspěchy péče o technické památky v ČR patří památková ochrana přibližně pětáctyřiceti hlubinných dolů v Ostravě a okolí. Dále figuruje na ústředním seznamu k.p. přibližně stovka pivovarů a sladoven, tedy asi pětina dochovalých staveb svého druhu u nás, což je dobré číslo. Je však třeba vzít v úvahu, že mnoho těchto staveb zahrnuje například modernizované barokní stavby atd. Skutečných průmyslových provozů pivovarů je tak chráněno jen asi dvacet ze zmíněné stovky. Všeobecně oblíbené jsou venkovské mlýny (vodní i větrné), zákonem jich je chráněno více než 300. Textilních továren je u nás chráněno osm (pokud nezapočítáme do součtu památky manufakturního způsobu výroby), ovšem pouze ve třech případech jde o skutečně vrcholné příklady staveb tohoto u nás kdysi vedoucího průmyslového odvětví. Cihelen s oválnou pecí je v celé zemi chráněno pouze pět, průmyslové sklárny tři, lihovary dva a pouze jediný cukrovar, přesněji řečeno pouze rafinerská věž a komín v Brně-

---

⁵ technická památka - kulturní památka dokládající vývoj techniky (technicko- inženýrská díla)
(www.budweis.eu/SiteCollectionDocuments/Terminologiepam%C3%A1tkov%C3%A9p%C3%A9%C4%8De-0203.doc, 12/2010)

Židlochovicích. Téměř třetina těchto staveb v posledních letech zanikla (Fragner, Valchářová, 2010).

Z přehledu výše uvedených informací vyplývá, že i přes dílčí úspěchy pracovišť NPÚ (doly v Ostravě, mlýny, některé pivovary a sladovny), není celkový stav počtu chráněných průmyslových objektů u nás příliš uspokojivý. Týká se to zejména ochrany památek textilního průmyslu, jímž byla naše země proslulá po celém světě a také charakteristických cukrovarů či skláren.

4.1. Seznamy technických památek ve venkovských oblastech

v současné době chráněných, ohrožených a již nechráněných

Do seznamů, které jsem zpracoval, jsem zařadil kromě památek průmyslového dědictví také technické památky zemědělského charakteru, tedy sýpky, špýchary, vodní a větrné mlýny a rovněž dopravní stavby, z nichž většinu zabírají jak silniční, tak i železniční mosty, případně části železničních tratí a železniční domky/stavby. Tyto dopravní stavby neuvádím v případě, že jejich ochrana nebyla primárně za účelem jejich technické jedinečnosti, ale z jiného důvodu (např. běžný případ památky, s níž jsem se setkal v seznamech NPÚ, byl „most se sochami“, kde je zřejmé, že předmětem ochrany jsou právě ta sochařská díla). Také do seznamu nezahrnuji různé tvrže, hrady, opevnění a jejich pozůstatky, jež by někdo mohl považovat rovněž za technické památky. Seznam i reálný počet technických památek v uvedených oblastech by tím byl dosti zkreslen.

Následující seznamy technických památek ve venkovských oblastech ČR jsem rozdělil podle okresů a krajů a dále je barevně rozdělil na několik skupin podle druhu památek a účelu, k němuž sloužily. Seznamy nejohroženějších památek a již nechráněných památek, které dříve byly na seznamu NPÚ, jsem podle krajů netřídil, neboť jich je poměrně málo. Vzhledem k velkému rozsahu tabulek seznamů v řádu desítek stran, jsem do vlastního těla práce zařadil pouze shrnující tabulky počtu památek podle typu za celou ČR. Kompletní tabulky se jmenovitě vypsányi památkami za každý kraj se nacházejí v přílohách.

Tabulka č. 1: Souhrnné počty jednotl. typů technický památek v ČR k říjnu 2010

Celkem Technických památek ve venkovských oblastech ČR: 880
Z toho sýpky a špýchary: 303
mlýny a hamry: 219
dopravní stavby: 179
vodohospodářské stavby: 28
hutě, železárny, kovárny: 46
cihelny, vápenky, sklárny, keramičky, pece: 26
důlní stavby: 35
pivovary, sladovny, lihovary, škrobárny, sušárny, cukrovary: 31
ostatní: 13

Zdroj: <http://monumnet.npu.cz>

Jak již bylo zmíněno, velkou většinu technických památek u nás zabírají právě zemědělské stavby sýpek a špýcharů a dále vodních i větrných mlýnů. Následují dopravní stavby, a to především silniční i železniční mosty. Takovéto památky jsou v ČR rozmístěny víceméně rovnoměrně bez ohledu na kraj či lokalitu. Z dopravních staveb lze mezi jinými vyzdvihnout celý úsek ozubnicové železnice Tanvald-Kořenov, včetně většiny jejích provozních objektů. Na ní se nachází mimo jiné několik impozantních viaduktů. Rovněž bych zmínil památkově chráněné úseky a fragmenty historické koněspřežné železnice České Budějovice-Linz. Ty se nacházejí hlavně v okrese Český Krumlov.

Zbylé technické památky, které jsem rozdělil do 6 dalších podkategorií, jsou v menšině. Nejvíce z nich je železáren, hutí a kováren, jež jsou rozmístěny po celé republice s převahou krajů Jihočeského a Vysočiny. Důlních staveb a hmotných pozůstatků těžby je na území venkovských obcí ČR chráněno 35. Nejvíce jich je pochopitelně v lokalitách proslulých rozličnou těžbou-tedy kraje Ústecký a Karlovarský (konkrétně okresy Sokolov, Karlovy Vary, Most a Chomutov), kde se nacházejí nejen uhelné, ale i rudné doly. Dále v Moravskoslezském kraji a okresech Kladno(těžba uhlí), Bruntál (těžba rud), Praha-západ, Příbram a České Budějovice (rudné doly), Havlíčkův Brod a Jihlava (pozůstatky těžby stříbra). Mezi památkově chráněné vodohospodářské stavby patří především několik kanálů, průplavů, přehrad a inundačních mostů. Nejvíce památek tohoto druhu najdeme ve Středočeském kraji (6), konkrétně hlavně na Mělnicku (3), mezi něž patří významný Vraňansko-Hořínský plavební kanál, Labský jez v Klech a vodní Elektrárna Mířejovice na Vltavě v Nové Vsi. Pět jich pak najdeme z Královéhradeckém kraji-z toho tři v okrese Trutnov a dvě v okrese Rychnov nad Kněžnou. Za zmínku stojí především nádherná a honosně provedená kamenná hráz

přehrady Les Království postavená začátkem 20.století na horním Labi s příslušnou vodní elektrárnou, a dále vodní elektrárna Labský Mlýn v Hostinném. Z cihelen, vápenek, pecí, skláren a keramiček jednoznačně převažují sklárny (10) a vápenky (9). Většina skláren (6) se nachází v Libereckém kraji, kolébce sklářského průmyslu. Ze zmíněných devíti vápenek se nejvíce (3) nachází v Olomouckém kraji. Z památek potravinářského průmyslu zabírají drtivou většinu pivovary a sušárny chmele či ovoce. Naopak cukrovarů a lihovarů, přestože jsou pro naši zemi tradiční stejně jako pivovary, je památkově chráněno naprosté minimum. Zbylé památky, které jsem nezařadil do žádných z výše uvedených kategorií, zabírají většinou pily.

Celkově lze tedy na základě uvedené analýzy říci, že velká část technických památek je ve venkovských obcích ČR rozmístěna relativně rovnoměrně, s ohledem na lokální převahu památek určitého typu v závislosti na průmyslovém odvětví, které je, nebo bylo pro danou oblast tradiční. V rozdílech v celkových počtech technických památek ve venkovských obcích za jednotlivé kraje hraje roli především hustota osídlení a poměr venkovských a městských obcí v daném kraji. To je také důvod, proč je například v Moravskoslezském kraji takovýchto památek pouze 34, zatímco v řídko osídleném a významně či převážně venkovském Jihočeském kraji 157. To se samozřejmě promítá i v počtu památek podle různých typů na kraj či okres. Například v okrese Ostrava-město najdeme několik památkově chráněných důlních staveb a těžních věží, ale díky městskému prostředí, ve kterém se nacházejí, je přirozeně nemohu zařadit do výčtu výše.

Výše uvedené památky lze rovněž rozdělit na nové a staré památky. Mezi staré se řadí ty, které byly zapsány do seznamu ministerstva kultury před rokem 1988. Z nich byla drtivá většina prohlášená k.p. památkovým zákonem ze 3.5.1958. Nové památky jsou pak ty, které byly prohlášeny k.p. ministerstvem kultury po roce 1988. Přestože k.p. postupně přibývá, zjistil jsem, že především u nejčastějších typů technických památek, tedy těch zemědělského typu a dopravních staveb, stále znatelně převažují staré památky. U ostatních památek je to různé. Například památkově chráněných pivovarů je z výše uvedeného výčtu zhruba polovina starou památkou a polovina novou. U důlních staveb převažují nové památky (20) nad starými (14). V případě skláren, keramiček a textilek naopak převažují staré (9) nad novými (6). Obecně lze konstatovat, že počet památek průmyslové výroby (zvláště některých typů) a důlních staveb na seznamu NPÚ v posledních letech pravidelně narůstá, avšak jejich počet stále není

ideální vzhledem k počtu chátrajících či zchátralých památek tohoto typu.

Obr. č. 1 a 2: vlevo Větrný mlýn Ruprechtov, k.p., vpravo Důl Michal, Brandýsek, k.p.

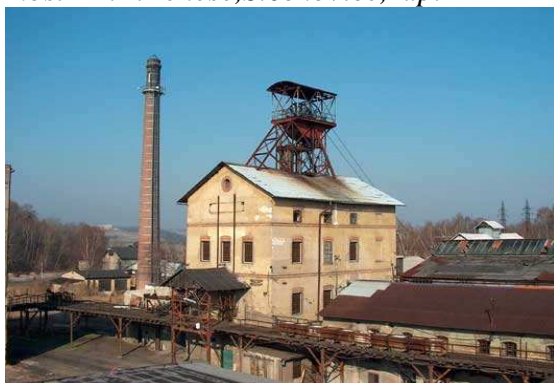
Foto 1: Martin Vonka, fabriky.cz, Zdroj 2: internet

Obr. č. 3 a 4: Vlevo jizerský viadukt, součást železnice Tanvald-Kořenov, k.p., vpravo Vodní nádrž Les království, k.p.

Zdroj 3 a 4: internet

Obr. č. 5 a 6: Vlevo důl a hornický skanzen Mayrau, Vinařice u Kladna, k.p., vpravo most Dr.E.Beneše, Štěchovice, k.p.

Zdroj 5 a 6: internet

Tabulka č. 2: Souhrnné počty jednotlivých typů nejohroženějších technických památek v ČR k říjnu 2010

Celkem nejohroženějších památek: 45	Z toho sýpky a špýchary: 16 mlýny a hamry: 10 dopravní stavby: 3 vodohospodářské stavby: 1 hutě, železárny, kovárny: 3 cihelny, vápenky, sklárny, keramičky, pece: 4 důlní stavby: 1 pivovary, sladovny, lihovary, škrobárny, sušárny, cukrovary: 5 ostatní: 1
--	---

Zdroj: <http://monumnet.npu.cz>

Tabulka č. 3: Souhrnné počty jednotlivých typů již nechráněných technických památek v ČR k říjnu 2010

Celkem již nechráněných památek: 144	Z toho sýpky a špýchary: 67 mlýny a hamry: 23 dopravní stavby: 20 vodohospodářské stavby: 3 hutě, železárny, kovárny: 18 cihelny, vápenky, sklárny, keramičky, pece: 2 důlní stavby: 2 pivovary, sladovny, lihovary, škrobárny, sušárny, cukrovary: 3 ostatní: 6
---	---

Zdroj: <http://monumnet.npu.cz>

Mezi nejohroženější památky k říjnu 2010 patří 47 objektů (tabulka č.2). Na úrovni krajů jich najdeme nejvíce v Pardubickém (8) a Ústeckém (7). Naopak v Jižních Čechách, kde je na území venkovských obcí nejvíce technických památek, není žádná taková. Někdejších k.p., které již dnes nejsou památkově chráněny, je ke stejnému datu 147 (tabulka č.3). Z nich je nejvíce na úrovni okresů na Zlínsku (15) a to především díky deseti vyškrtlým špýcharům v obci Doubravy. Následují okresy Klatovy (11) a Plzeň-Jih (9.) Na úrovni krajů pak jasně vede Plzeňský se 39 vyškrtlými objekty před Zlínským (18) a ostatními kraji.

Přesto zůstává největším problémem fakt, že velká část technických monumentů a zejména památek průmyslového dědictví není a nikdy nebylo na seznamu chráněných objektů vůbec. Jak již bylo uvedeno výše, památek zemědělského charakteru, tedy sýpek, špýcharů, vodních a větrných mlýnů je u nás památkově chráněno poměrně hodně. Co se týče velkých průmyslových staveb, zejména těch z odvětví, jež mají v našich zemích kořeny, je žalostně málo. Jedná se především o textilky, cukrovary (jen

ve středních Čechách můžeme jmenovat např. Dymokurský, Zvoleňveský, Cerhenický, či Dobrovický) či lihovary. Rezervy jsou i v památkové ochraně důlních staveb. Přitom všechny tyto druhy stavebních děl jsou nedílnou součástí naší průmyslové výroby a historie vůbec.

V následujících dvou tabulkách jsem provedl srovnání údajů ze dvou publikací zabývajících se průmyslovým dědictvím v konkrétních regionech a to „100 technických a industriálních staveb Středočeského kraje“ (Titanic, 2006) a „Industriál Libereckého kraje“ (VCPD, 2007). Opět jsem vybral objekty ve venkovských obcích a porovnal s výše uvedenými seznamy památkově chráněných objektů, kolik z nich je na seznamu NPU. Srovnání ukázalo, že je to 45,1% ve Středočeském kraji a pouhých 8,1% v kraji Libereckém. Přitom právě ten je jednou z hlavních kolébek textilního průmyslu v našich zemích. Tyto dva kraje jsem uvedl pouze jako příklad, především díky dobré dostupnosti výše zmíněných publikací, věnujících se přímo konkrétním památkám na jejich území. Mohl bych pokračovat a zmínit i další kraje, vyjmenovat stovky technických památek v jejich venkovských lokalitách (např. porovnáváním se čtyřmi díly obsažných encyklopedií technických památek od Heleny Hlušičkové) a opět jen konstatovat, že většina z nich dosud není památkově chráněných. Přitom zmiňuji jen stavby ve venkovských obcích ČR. Kdybych měl zahrnout i městské objekty, jimiž se v této práci nezabývám, byl by samozřejmě rozdíl mezi počtem památek technických a průmyslových památkově chráněných a nechráněných daleko markantnější.

Tabulka č.4: Vybrané technické památky venkovských obcí Středočeského kraje

obec	část obce	památk
Vysoký chlumec	Bláhova Lhota	vodní mlýn
Brandýsek	Brandýsek	uhelný důl hlubinný Michael-areál těžní věže
Bratčice	Bratčice	vodní mlýn
Vlastějovice	Budčice	vodní mlýn
Miskovice	Miskovice	vápenka
Červené Pečky	Bohouňovice 1	železniční most mezi stanicemi Červené Pečky a Ratboř
Dymokury	Dymokury	Cukrovar
Horní Bukovina	Horní bukovina	věžový vodojem
Hrubý Jeseník	Hrubý Jeseník	Základnová stanice GSM sítě a rozhledna Romanka
Chrustenice	Chrustenice	šachta železnouhelného dolu
Jankov	Jankov	vodní mlýn
Kanina	Kanina	větrný mlýn
Káraný	Káraný	úpravna vody

Zbečno, Městečko, Klíčava		Přehrada a úpravna vody Klíčava
Kněževes	Kněževes	sušárna chmele
Kobylnice	Kobylnice	silniční most - ev. č.2 - 018
Korno	Korno	vápenky
Kotopeky	Tihava	válcovna plechu
Kounice	Kounice	panská sladovna, z toho jen: průčelí
Krnsko	Krnsko	železniční most
Lány	Lány	železniční trať koněspřežní, zřícenina a archeologické stopy
Liteň	Liteň	pivovar
Lobeč	Lobeč	pivovar
Lubná	Lubná	lupkové doly
Lužná u Rakovníka	Lužná u Rakovníka	železniční výtopna
Malé Kyšice	Malé Kyšice	vodní mlýn
Nezabudice	Nezabudice	vodní mlýn
Nový Jáchymov	Nový Jáchymov	železárna - Fürstenbergská huť
Obříství	Obříství	silniční most
Okoř	Okoř	železniční most
Solenice	Solenice	vodní dílo Orlik
Podlešín	Podlešín	železniční most
Poříčí nad Sázavou	Poříčí nad Sázavou	silniční most
Příčovy	Příčovy	větrný mlýn, zřícenina
Rataje nad Sázavou	Rataje nad Sázavou	železniční most
Roztoky u Křivoklátu	Roztoky u Křivoklátu	zkujňovací hamry, pudlovný a válcovny
Rynholec	Rynholec	vodárna
Sazená	Sazená	vodní mlýn
Slapy	Slapy	vodní dílo
Srbsko	Srbsko	vápencový lom
Čistá	Strachovice	železniční most
Svatý Jan pod Skalou	Svatý Jan pod Skalou	Solvayovy lomy
Štěchovice	Štěchovice	silniční most
Štěchovice	Štěchovice	vodní dílo
Žáky	Štrampouch	větrný mlýn, zřícenina
Tmaň	Tmaň	sladovna
Toušice	Toušice	lávka - mostek
Zásmuky	Zásmuky	silniční most
Vinařice	Vinařice	uhelný důl hlubinný Mayrau - areál
Vraňany	Vraňany	vodní kanál plavební Vraňansko - hořínský
Zvoleněves	Zvoleněves	cukrovar
Celkem: 51		
z toho kulturní památkou: 23 (45,1 %)		

Zdroj: Dvořáková a kol., 2006

*Vysvětlivky: K.p. vyznačeny červeně

Tabulka č. 5: Vybrané technické památky venkovských obcí Libereckého kraje

obec	část obce	památky
Horní Police		výroba jízdních kol
Okrouhlá		sklárna - vzorkovna malířny okenních skel
Skalice u České Lípy		sklárna
Stružnice		kartáčovna
Svor		Sklářská huť Tereza
Žandov		slévárna
Blíževedly		železniční stanice Blíževedly
Dubá	Dubá	sušárna chmele
Zahrádky	Karba	železniční mosty u Zahrádek
Zahrádky		mlýn Heinricha Schwarze
Chotyně		železniční stanice Chotyně
Chotyně		přádelna bavlny
Chotyně		KEMA, chotyňská strojírna a slévárna
Kryštofovo Údolí	Novina	železniční most
Rynoltice		továrna na látky výživné Ceres
Rynoltice		železniční stanice Rynoltice
Černousy	Boleslav	přádelna mykané a česané příze
Černousy		dřevozpracující firma
Dolní Řasnice		tkalcovna bavlny
Dolní Řasnice		železniční stanice Dolní Řasnice
Horní Řasnice		továrna vlněného zboží II
Jindřichovice pod Smrkem		železniční stanice Jindřichovice pod Smrkem
Jindřichovice pod Smrkem		továrna vlněného zboží I
Višňová	Poustka	přádelna
Višňová	Víska	elektrárna Víska
Višňová		textilní závody
Bedřichov		nádrž Bedřichov a vodní elektrárna
Bílý Potok		železniční stanice Bílý Potok pod Smrkem
Bílý Potok		odpadová přádelna
Dětřichov		mechanická tkalcovna a úpravna
Mníšek	Fojtka	přádelna
Mníšek		Komanditní společnost J.G.Heusser
Mníšek	Fojtka	nádrž Fojtka
Nová Ves		přádelna bavlny
Nová Ves	Mlýnice	přehrada Mlýnice
Oldřichov v Hájích		přádelna vigoňové příze
Stráž nad Nisou		továrna na sukna
Stráž nad Nisou		továrna na jemná sukna

Stráž nad Nisou		transformační stanice společnosti Přespolí elektrárny
Stráž nad Nisou		sklárna, bělidlo a barevna
Janov nad Nisou		sklárna
Josefův Důl	Dolní Maxov	sklárna
Josefův Důl	Josefův Důl	hut' Marie
Josefův Důl	Dolní Maxov	kamenická hut'
Josefův Důl	Dolní Maxov	tkalcovna konopí
Lučany nad Nisou		perličkárna skla
Lučany nad Nisou		horní sklárna
Albrechtice v Jizerských horách	Albrechtice v Jizerských horách	přehrada, zřícenina
Jesenný	Bohuňovsko	železárna
Jesenný	Bohuňovsko	tkalcovna
Jiřetín pod Bukovou		tovární výroba dřevěného zboží
Kořenov	Kořenov	železniční trať ozubnicová s provozními objekty, Tanvald - Kořenov, s omezením: bez staniční budovy v Desné.
Kořenov	Jizerka	nová sklárna
Kořenov		přádelna bavlny
Kořenov		most přes Jizeru
Plavy		textilní továrna
Plavy		silniční most přes Kamenici
Plavy		tkalcovna a přádelna
Přepeře		automatický mlýn a mechanická tkalcovna
Příšovice		železniční most přes Jizeru
Šimonovice	Minkovice	brusárna
Svijany		knížecí Rohanský pivovar ve Svijanech
Sychrov		věžový vodojem
Sychrov		železniční viadukt přes Mohelku
Hrubá Skála	Doubřavice	panský pivovar
Líšný		přádelna bavlny
Malá Skála		pivovar Malá Skála
Rakousy		železniční most přes Jizeru
Benešov u Semil		přádelna a tkalcovna
Benešov u Semil		textilní továrna
Háje nad Jizerou		bělidlo, barvírna a úpravna
Košťálov		textilní továrna
Peřimov		silniční most přes Jizeru
Kruh		sýrárna a mlékárna
Libštát		tkalcovna
Martinice v Krkonoších		železniční stanice
Příkrý		mechanická tkalcovna a šlichtovna
Harrachov	Nový Svět	sklárna

Jablonec nad Jizerou		bělidlo bavlny, barevna, tiskárna a úpravna
Jablonec nad Jizerou		železniční most přes Jizeru
Jablonec nad Jizerou	Hradsko	tkalcovna hedvábí, bavlny, vlny a lnu
Paseky nad Jizerou		továrna na lepenku
Poniklá	Přívlicka	přádelna bavlny
Poniklá		tkalcovna
Víchová nad Jizerou		Víchovské textilní závody
Vysoké nad Jizerou		mechanická tkalcovna
Celkem: 86		
Z toho kulturní památkou: 7 (8,1%)		

Zdroj: Beran, Valchářová, 2007

*Vysvětlivky: K.p. vyznačeny červeně

Obr. č. 7 a 8: vlevo Lom Prokop Grube, Vilémov-Zahořany, vpravo oktagonální komín cukrovaru Lenešice, jeden z nejvyšších svého druhu u nás

Foto: Martin Vonka, fabriky.cz

Foto: autor

Obr.č. 9 a 10: Vlevo cukrovar Čelechovice na Hané, vpravo chátrající ruiny cukrovaru Lenešice, listopad 2009

Foto 9: Tomáš Droppa, fabriky.cz, Foto 10: Autor

4.2. Příklady zbořených a zchátralých památek a promarnění šancí na jejich záchranu

At' už je současná situace ohledně ochrany technických památek v našich zemích jakákoliv, neoddiskutovatelným faktem zůstává, že v případě mnohých takovýchto monumentů je již na záchranu pozdě. I když se u nás stále nachází dost důkazů někdejší průmyslové a technické vyspělosti (byť mnohdy v zuboženém stavu), mnoho jich již bylo srovnáno se zemí. Pro příklady nemusím chodit daleko. Notoricky známý je například případ Podbabských sladoven, kde byl provoz definitivně ukončen v roce 1993. Novým majitelem se stal italský developer, který se nejdříve k objektu vyjadřoval ve smyslu „*Kouzelná lokalita, kde se zastavil čas.....díky nepřehlédnutelné průmyslové památce-budově sladoven*“ (www.fabriky.cz), avšak skutečnost byla jiná a tak byly budovy sladoven metodou postupného ukrajování strhávány. Podle projektu z roku 2000 měl ještě hlavní trakt historické sladovny zůstat, později investor ubezpečoval, že zůstanou alespoň hvozdy s komíny, avšak nakonec byly i ony zbořeny z důvodu špatné statiky, nejspíše narušené zmíněným ubouráváním památky. Nejsmutnější je, že mnohdy nepomohl ani fakt, že takovéto stavby byly na seznamu k.p.. Lze jmenovat známé případy unikátního komínu s vodojemem v areálu bývalé ČKD, kde byly na zmíněném vodojemu z obou stran vyskládány z cihel nápisy „Českomoravská Kolben-Daněk“. Přímo z venkovského prostředí můžeme zmínit například impozantní Ivančický železniční viadukt v Moravských Bránicích, první celokovový příhradový most v Rakousko-Uherské monarchii (vedle původního mostu postaveného v letech 1868-1870 dnes stojí souběžný modernější most z roku 1978, sloužící současným potřebám trati). Přestože byl roku 1997 prohlášen k.p.(což ho zachránilo od původně plánované demolice), z důvodu nedostatku peněz byl vyjma jednoho pole nakonec rozřezán. Poslední stojící pole zůstalo jako slabá útěcha k.p., avšak plány na jeho využití jakožto vyhlídky nad údolím zapadly (VCPD, 2009).

..

Obr.č. 11 a 12: Vlevo historický pohled na Ivančický viadukt, vpravo pohled na zbytek původního Ivančického viaduktu po rozřezání a nový železniční most ze 70.let 20. století

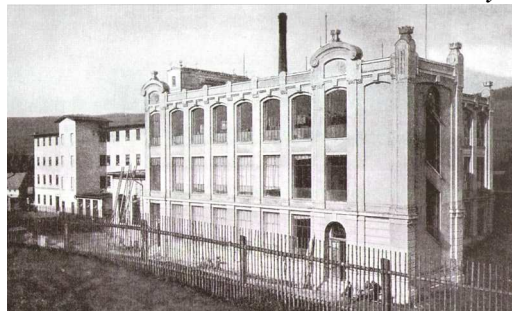
Zdroj 11: internet, Foto 12: Antonín Pechal, publikace mosty

Publikace „Co jsme si zbořili“ vydaná Výzkumným centrem průmyslového dědictví (2009) mapuje více než 100 zbořených industriálních objektů za jedenáctileté období mezi léty 1999-2009. Příklady dalších zničených objektů ve venkovských oblastech jsou uvedeny níže.

Přádelna bavlny J.H.Altschul a synové, Nová Ves

Ze dvou textilních továren, vlastněných kdysi firmou J.H.Altschul synové, zbyla jen ta starší. Ta novější a elegantnější, postavená v 90.letech 19.století, byla zbořena kolem roku 2000. Patřila k výrazným industriálním stavbám, které odrážely atmosféru, podnikatelskou i stavební kulturu doby svého vzniku a ekonomického rozvoje Liberecka. Byla výrazná především díky fasádě s velkorysou elegancí průmyslové stavby, avšak již byla blízko přelomu 19. a 20.století, blízkému secesi.

Obr. č.13: Přádelna J.H.Altschul a synové, 1908

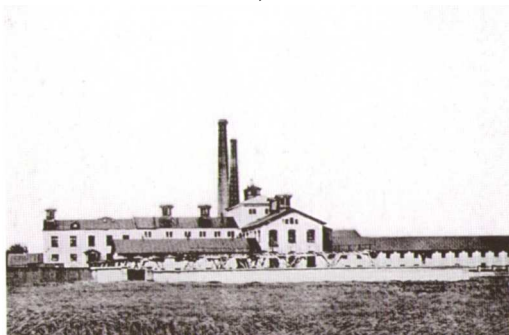
Zdroj: VCPD

Cukrovary hraběte Nostice v Mratíně a Líbeznících, Mratín, Kostecká

Původní nostický panský cukrovar vyhořel v roce 1880 a byl znovu postaven na

půdorysu ve tvaru H. Zásluhou majitele Carla-Erweina von Nostitz-Rienecka byly do provozu zaváděny četné novinky a dosahoval vynikající technické úrovně. Od dvacátých let 20.století byl majetkem největší cukerní společnosti v zemi-Cukrovary Schiller a spol., ve 30 letech v důsledku hospodářské krize uzavřen. V roce 2003 proběhla demolice zpustlých a polorozpadlých budov, zachována pouze výtopna pro lokomotivy.

Obr.č.14: cukrovar, 1917

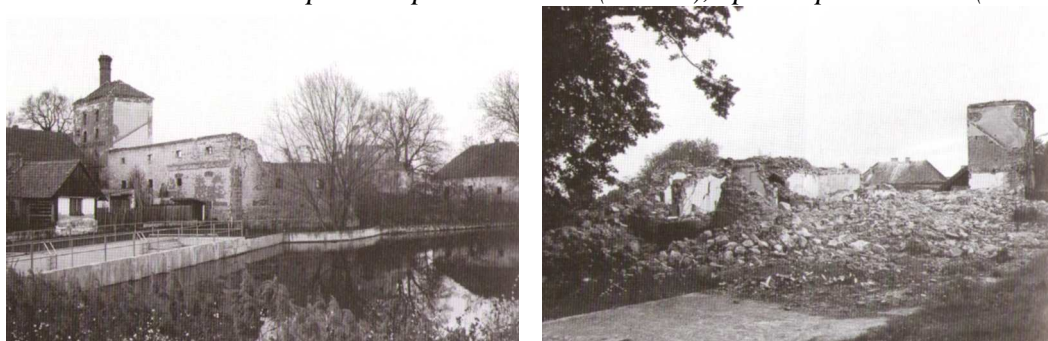

Zdroj: VCPD

Pivovar správy statku c.k. Tereziánského fondu, Vysoká Libeň

Pivovar býval spolu se sladovnou nad rybníkem u staré tvrze nepřehlédnutelnou dominantou obce. Původně byl součástí panského dvora, po roce 1876 provozován tereziánskou akademií z Vídně. Na přelomu 19.a 20. století zde jako sládek působil významný český pivovarník J.V.Novák. Tehdy byl pivovar rozšířen a zmodernizován. Pivo se tu však vařilo jen do roku 1915, kdy pivovar vyhořel. Poté byl využíván jako sklad. Postupné ubourávání začalo v listopadu 2003, většina objektů byla srovnána se zemí. Zůstaly jen ležácké sklepy.

Obr. č.15 a 16: vlevo pivovar před demolicí (r.2003), vpravo po demolicí (r.2004)

Zdroj obr.č. 15 a 16: VCPD

Spolkový rolnický cukrovar Horka, Brodce nad Jizerou

Areál cukrovaru z roku 1871 doplnily v roce 1924 přístavby nového provozu rafinerie-

výrobní hala s mohutným štítem, skladiště a výrazná filtrační věž. Cukrovar nebyl pozdějšími úpravami poznamenán, přestože byl v provozu až do kampaně 1993/94. Poté v části areálu sídlila stavební firma, zatímco ostatní budovy byly doslova vybydlovány. Zbořen byl ve vlně demolic 2004. Zatím ještě zůstal komín a sklad cukru.

Obr. č.17: 05/2010, zbyl jen komín

Foto: Jana Sedláčková

Továrna na cukr a líc v Nových Dvorech , Ovčáry-Nové Dvory

Výrobu cukru přenesl do továrny v Ovčárech, zbudované počátkem 60.let 19.století z nedalekých Nových Dvorů hrabě Rudolf Chotek. Továrna stála v sousedství pivovaru, lihovaru a mlýna, s nimiž tvořil cukrovar prosperující hospodářský celek. Rozsáhlejší rekonstrukce byla provedena po roce 1923 několika firmami (mj. i Škodovy závody) a tehdy se změnil i původní historické fasády. Mimo provoz byl cukrovar již od roku 1994. Zdevastovaný, nevyužívaný a vážně staticky poškozený byl zbořen v roce 2006. Zachován zůstal jen komín a zpustlá administrativní budova s byty a vrátnicí.

Obr.č. 18: Pohled na továrnu, 2003

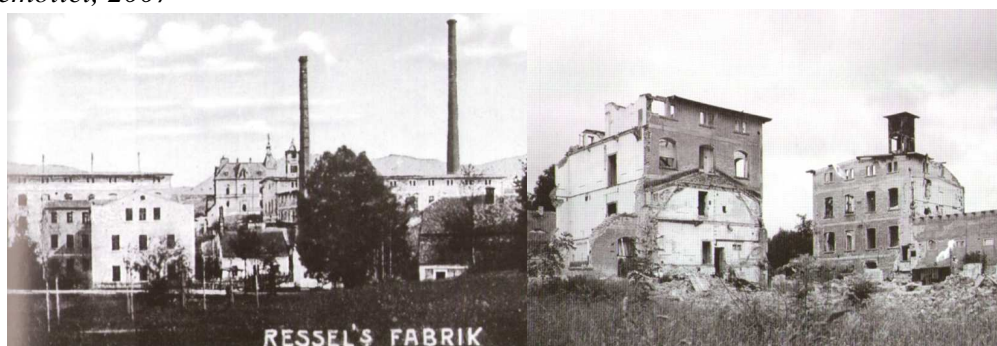

Foto: VCPD

Josef Ressel, Tkalcovna Bavlny, Dolní Řasnice

Reprezentativní průmyslový areál na výrobu polovlněných a bavlněných látek založil v 60. letech 19. století Josef Ressel, později jej vedl jeho syn Josef Florian Ressel. Rozmach provázený mimořádnou stavební aktivitou dokresluje podoba továrního areálu (zachycena dobovými pohlednicemi), projekt nových budov vypracoval a do roku 1885 na stavbu dohlížel Josef Neisser z Frýdlantu. Začátkem 20. století továrna zaměstnávala už čtyři sta lidí a ještě v roce 1948 stály dvě třípodlažní tkalcovny, šlichtovna a kotelna, ve dvou vilách byly kanceláře a byty. Po znárodnění zde působila liberecká Severochema a ještě koncem 90. let 20. století, než se areál dostal do Národní databáze brownfields, zde plánovala jedna belgická firma výrobu izolačních panelů. Demolice proběhla v létě 2007.

Obr. č. 19 a 20: Vlevo přádelna Bavlny Josef Ressel, 1910, vpravo zbytky přádelny po demolici, 2007

Zdroj: VCPD

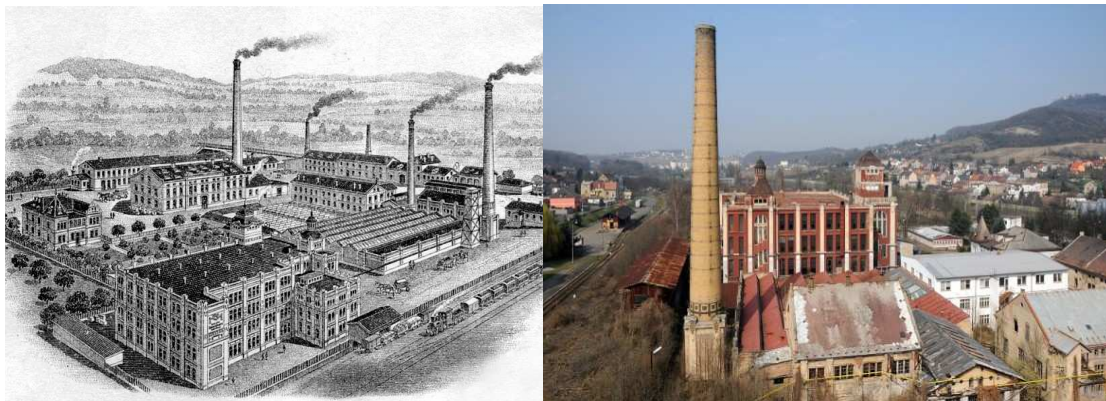
4.3. Ohrožené technické památky

Kromě uvedených příkladů památek zbořených lze jmenovat kategorii chátrajících a nevyužívaných technických památek. Právě nevyužití těchto objektů je největším nebezpečím, protože tlaky investorů na každý metr čtvereční půdy jsou obrovské. Je pravdou, že na venkově není vývoj a modernizace tak překotná jako ve městech, nicméně úměrně tomu je nižší i snaha o efektivní využití (kupříkladu většina továren a industriálních objektů).

V publikaci „Co jsme si zbořili“ (2009) můžeme najít zmínku například o přádelně bratří Grohmannů v Bystřanech u Teplic. Její nepřehlédnutelné výstavní budovy v secesním stylu, t.j. etážová přádelna, šedová barevna a kotelna s komínem byly postaveny v letech 1906-1907. Patra přádelny jsou nesena progresivní ocelovou nýtovanou konstrukcí z mostárny Franz Zimmermann v saském Werdau. Znárodněný podnik fungoval do šedesátých let, budova poté sloužila Elektrotechnickým závodům

Teplíce, od roku 2001 z důvodu krachu nástupnické společnosti chátrá.

Obr. č. 21 a 22: Vlevo historický pohled na přádelnu Bystřany, vpravo přádelna na jaře 2009

Zdroj 21: VCPD, Foto 22: Martin Vonka

Jak jsem již uvedl výše na příkladech Ivančického viaduktu a jedinečného komínu v ČKD, ani status k.p. neznamená zánik nebezpečí jejího zboření či zchátrání. Dobře to dokazuje příklad Mattoniho továrny v Kyselce, postavené v druhé polovině 19. století v historizujícím slohu. Doslovná citace o stavu objektu (ten patří na seznam nejohroženějších k.p.) z databáze NPÚ zní takto „*Objekty jsou vlivem dlouhodobé neúdržby v dezolátním stavu, poškozená je statika objektů. V důsledku poškozené střešní krytiny do objektů zatéká. Vlastník o ně nejeví zájem.*“ Nedořešenou otázkou však zůstává, proč sami památkáři dopouštějí chátrání takovýchto památek a nečinně přihlížejí. Za jejich počínání (nečinnost) v případě daného objektu je kritizoval například tehdejší ombudsman Otakar Motejl: „*Smutným dokladem toho, jak mohou dopadnout památkově chráněné stavby, přidá-li se k nečinnosti vlastníka i nečinnost státu a jeho orgánů*“ (Týden.cz, 31.10.2009) s dodatkem, že bývalý karlovarský okresní úřad, dnes magistrát, krajský úřad v Karlových Varech a ministerstvo kultury nebyly od devadesátých let schopny zajistit řádnou údržbu a opravu chátrajících památkově chráněných objektů. Oponuje mu Viktorie Plívová z tiskového oddělení ministerstva kultury: „*Ministerstvo kultury, přestože památková péče spadá do okruhu jeho působnosti, není a nikdy nebylo v dané záležitosti příslušným orgánem státní správy*“ (Týden.cz, 31.10.2009). Ať tak či onak, institucionální zabezpečení ochrany památek, stejně jako páky na donucení vlastníků památkově chráněných objektů k péči o ně, jsou nedostatečné. Tomu se budu podrobněji věnovat v závěrečné kapitole práce.

Obrázek č. 23 a 24: Vlevo chátrající Mattoniho vila, k.p., vpravo pivovar Petrohrad, k.p.

Foto 23: Petra Kosová, Foto 24: Martin Vonka

Dalším příkladem chátrající k.p., zatím ještě dochovalé v dobrém stavu a s nadějí na jeho udržení, je bývalý pivovar v Petrohradě. „Pivovar byl postaven v letech letech 1862–1863 podle návrhu architekta Josefa Zítka (tvůrce např. Národního divadla). Hvozd s komínem pochází z roku 1870, kotelna s vyšším komínem pochází z roku 1930, kdy proběhla modernizace technologie sladovny a varny. Výroba piva byla ukončena v roce 1967, pivovar by neunesl nutný přechod na strojové chlazení (do té doby se ledovalo - led se bral z přilehlého rybníka). Budovy pak osídlil podnik Léčivé rostliny Zbraslav a zřídil zde sklad a balírnu léčivých rostlin, ve sklepech zrály sýry.“(www.fabriky.cz). Hlavní budova je v současné době bez využití. Menší budova přiléhající k pivovaru slouží jako výrobní pobočka Karlovické mlékárny. Dle slov jedné ze zaměstnankyň mlékárny se pražský majitel o budovu vůbec nestará a nechává ji svému osudu. A nejspíš ani využití přilehlé budovy nebude mít dlouhého trvání, protože výroba mlékárny se má z kapacitních důvodů stěhovat.

Příklady takto nevyužívaných a chátrajících, či zbořených památek bychom mohli uvádět mnoho dalších. Jejich přesný výčet lze odhadnout jen těžko. Nejpřesnější seznam lze pravděpodobně najít v již zmíněné čtyřdílné encyklopedii „Technické památky v Čechách na Moravě a ve Slezsku“ od Heleny Hlušíčkové, nejobsažnější publikaci svého druhu. V rámci této práce samozřejmě nemohu vypisovat všechny případy takovýchto památek z dostupných relevantních zdrojů, protože by to vydalo na samostatnou knihu. Navíc, situace se vlivem času neustále mění. Objekty mohou měnit majitele ze dne na den a NPÚ přirozeně nemůže neustále sledovat stav více než 40 tisíc k.p. a zároveň ještě posuzovat, které další objekty aspirují na prohlášení k.p. a v jakém jsou stavu.

5. MOŽNOSTI VYUŽITÍ ZACHOVANÝCH TECHNICKÝCH PAMÁTEK VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH ČR (příklady a inspirace)

5.1. Zásady vhodného využití průmyslového dědictví

V této kapitole se budu věnovat možnosti dalšího využití technických památek. Využití do budoucna je jedním z hlavních předpokladů k jejich zachování pro další generace. Konverze vysloužilých památek je nutné provádět citlivě, aby zůstala zachována jejich původní hodnota a osobitost. Při provádění konverzí a současných přístupech k průmyslovému dědictví bychom se měli řídit zásadami, které uvádím v příloze č.2.

5.2. Příklady ukázkových konverzí a využití památek do budoucna a možnosti jejich aplikace na další objekty

Níže jsou uvedeny příklady současného využití různých typů technických památek a již provedených konverzí. Informace jsem čerpal z různých tématických zdrojů a zahrnul jsem i několik zrekonstruovaných a zkonvertovaných památek, o nichž vím sám. Jako příklady jsem se snažil použít především objekty ve venkovských obcích, nebo v malých městech, aby byly případně aplikovatelné i na další venkovské památky, jimiž se zabývám. V případě nového využití větších továren jsem však v současné době nenašel téměř žádné takové příklady ve venkovském prostředí, a tak jsem využíval i příklady z ryze městského prostředí.

Na příkladu mlýnu v Ruprechtově (k.p.) lze vidět, jak může být víceúčelově využíván větrný mlýn. Nutno podotknout, že tento mlýn je světový unikát, díky Halladayově turbíně, kterou jej v letech 1882 až 1884 osadil původní majitel Cyril Vágner. „*Turbína se dnes otáčí ve výšce 16 m nad zemí, má průměr 10 m a váží asi 2 tuny. Halladayova turbína je ojedinělá nejen u nás, ale i v Evropě. V americkém Texasu bylo velké množství těchto turbín, které nepoháněly mlýny, ale pily a vodní čerpadla. Mlýn je technická památka navržená na zařazení mezi národní kulturní památky a do seznamu UNESCO.*“ (<http://www.mlynruprechtov.cz>). V současné době slouží mlýn nejen jako turistická atrakce, ale i jako prostory pro společenské akce. V objektu již úspěšně proběhlo několik kulturních akcí – především výstavy fotografií a to zejména

právě se zaměřením na tematiku větrných mlýnů a technických památek, ale i výstava dřevěných hraček, koncert Jaroslava Hutky a další. V současné době (10/2010-3/2011) zde probíhá výstavba kreseb Davida Vávry.

Větrný mlýn v Ostrově u Macochy zase slouží jako rekreační obydlí. Obydlen je již od doby, kdy přestal mlít „*Trojpodlažní interiér mlýna je upraven jako rekreační obydlí a není přístupný. Majitelé, potomci posledního mlynáře, mlýn pěkně udržují. Ostrovský větrák je pěkným příkladem rekreačního využití technické památky, aniž byl porušen její původní ráz. Stojí na okraji skalního prahu a i když je pohlcen okolní zástavbou, je dobře viditelný a tvoří dominantu obce.*“ (<http://www.povetrnik.cz/>). Zejména obytný, či rekreační účel využití se u větrných mlýnů přímo nabízí. Co však jiné památky?

Například vodní mlýn ve Slupi, původně gotický, v 17.století přestavěný v pozdně renesančním slohu a od roku 1953 památkově chráněný, koupilo Technické muzeum v Brně, zrekonstruovalo interiéry a nyní je zde umístěná expozice mlynářské techniky.

Zajímavými a různorodými způsoby využití prošla Klamova huť v Blansku. Výroba zde z ekonomických důvodů skončila v roce 1923. Již od roku 1901 zde však byla na toku Svitavy zřízena vodní elektrárna, která sloužila až do roku 1966. Až do 90.let 20.století ale objekt sloužil jako zkušebna vodních turbín. Od roku 1994 zde byla umístěna výstavní a prodejní expozice umělecké litiny, která však vlivem špatné privatizace vzala za své. Současný majitel provozuje v Klamově huti firmu na výrobu komínových vložek a krbových kamen a jsou patrné snahy o obnovení expozice litiny a znovurozběhnutí malé vodní elektrárny, jejíž zbytky se v areálu stále nacházejí (www.cestovatel.cz).

Obr.č.26 a 27: vlevo obytný větrný mlýn Ostrov u Macochy, vpravo Klamova Huť

Foto: Martin Vonka

Zdroj: expedice.rps.cz

Naopak vápenka v Třemošnici-Závratci po skončení výroby v roce 1960 chátrala a

zrekonstruována byla až v roce 2010. Nyní je zde muzeum vápenictví. Vkusně zrekonstruována je rovněž Pacoldova vápenka v Praze-Chuchli. Rekonstrukce proběhla soudobým majitelem v roce 2004, předtím však dlouhá léta od konce výroby po 2.světové válce rovněž chátrala (www.fabriky.cz). Nejoriginálněji a nejefektivněji je však v současné době pravděpodobně využívána bývalá vápenka v Teplících nad Bečvou. Ta dnes slouží jako motorest. Její rekonstrukce probíhala 7 let pod dohledem památkářů. „Útroby vápenky skrývají spoustu technických zajímavostí. Například v komíně je únikové schodiště, vytápění zajišťuje krb a solární panely, křišťálově čistou vodu bere motorest z podzemního jezera. V současnosti celý areál motorestu má bezbariérový přístup. Vinárna je umístěna v bývalé peci vápenky, v nejnižším podlaží. Jedná se o kruhovou místnost, dříve pec, jejíž šamotový strop a stěny jsou zachovány v původní podobě tak, jak zůstaly po pálení vápna. Ve druhém nadzemním podlaží je umístěna stylová restaurace s otevřeným dřevěným stropem, který je replikou původního... Ve třetím podlaží je devět pokojů s kapacitou 18 lůžek...Kapacita restaurace, kavárny a vinárny je 210 míst. Majitelé míní z motorestu vytvořit postupně kulturní centrum. V prostorách restaurace je pódium a taneční parket, kde budou pravidelně probíhat taneční a hudební večery pro střední a starší generaci.“ (<http://www.motorestvapenka.cz/>).

Tyto příklady by mohly být inspirací například pro ohroženou vápenku Jimramov-Trhonice (zmněná výše), aby se jí podařilo zachránit dříve, než zchátrá.

Obr .č. 28 a 29: Vlevo vápenka Třemošnice-Závratec během rekonstrukce v červenci 2010, vpravo motorest Vápenka, Teplice nad Bečvou

Foto 28: Filip Novotný, Zdroj 29: internet

Pro ČR je samozřejmě typické pivovarnictví. Ze stovek malých pivovarů však pokračuje výroba dodnes jen ve zlomku z nich. Co s kulturním dědictvím těch zbylých? Příkladů můžeme najít více. Nejlepším řešením je samozřejmě privatizace za

předpokladu obnovení výroby piva v daném pivovaru při současné péči o objekt pivovaru. V konkurenci velkých pivovarů mohou malé pivovary a minipivovary uspět především zachováním tradiční receptury, výrobou různých pivních speciálů, provozem pivovarské restaurace a třeba i různými doprovodnými tématickými akcemi. Inspirací může být Dalešický pivovar proslavený z filmových Postřižin. Ten je od roku 1999 udržován současnými majiteli (předtím chátral), byl citlivě opraven a vybaven novou technologií pro vaření piva klasickým způsobem. V zachovalé části původního provozu se nachází muzeum Rakousko-Uherského pivovarnictví a v prostorách bývalé sladovny pivovarská restaurace se společenským sálem, v němž se v turistické sezóně konají nejrůznější kulturní akce. Součástí areálu je i hotel (<http://www.pivovar-dalesice.cz/>).

Zámecký pivovar Chyšce je dalším příkladem. V roce 2003 jej koupili manželé Lažanští a provedli rozsáhlou rekonstrukci, která byla ukončena v roce 2003 a nyní je opět funkční i s restaurací se specialitami pivní kuchyně. Ve sladovně byla dokonce nastavena replika hvozdového komína. (www.fabriky.cz).

Vzorným příkladem právě probíhající rekonstrukce je záchrana objektu pivovaru Lobeč v okrese Mělník občanským sdružením Pivovar Lobeč. „V květnu 2009 byl Ministerstvem kultury ČR areál lobečského pivovaru jako jedna z nejvýznamnějších staveb svého druhu prohlášen za nemovitou kulturní památku. Občanské sdružení PIVOVAR LOBEČ o.s., založené na podzim roku 2009, usiluje o záchranu areálu lobečského pivovaru jako jedinečné industriální památky. Rozhodnutí o založení občanského sdružení, otevírající nové perspektivy, bylo logickým milníkem na cestě za vizí, které se intenzivně věnujeme od roku 2007. Naše občanské sdružení je platformou odborníků i laiků, kteří se trvale věnují tématu obnovy památek industriální architektury a možnostmi jejich oživení.“ (<http://www.pivovarlobec.cz>). Podle informací na uvedené stránce bylo občanským sdružením podáno několik žádostí o dotace z různých zdrojů a regionálních i tematických rozvojových fondů, z nichž několik bylo zamítnuto a několik schváleno. V květnu 2010 pak byly zahájeny zemní práce a v září téhož roku oprava střech zadního traktu.

Takto obnovených pivovarů a minipivovarů bychom mohli pravděpodobně uvést více, pokud bychom pátrali ve zdrojích věnujících se konkrétně dané tématice. Mnoho pivovarů však dále chátrá a není jisté, zda jejich záchrana přijde včas. To například u pivovaru Petrohrad, který jsem již zmínil jako příklad nevyužívané k.p. v počátečním stádiu chátrání, není prozatím situace tak kritická. Přesto by se tento architektonický

unikát neměl nečinně nechávat na pospas zubu času. Jeho relativně velká plocha naskýtá mnoho možností, jak jej využít. Udělat v jeho útrobách podnikovou restauraci s možností společenských akcí by určitě nebylo špatnou volbou, už jen proto, že tento pivovar se stejně jako např. slavný krušovický nachází v bezprostřední blízkosti hlavní silnice Praha-Karlovy Vary. Nezavrhoval bych ani možnost obnovit jeho funkci sušárny rostlin, nebo třeba i ve zdejších oblastech pěstovaného chmele. Samozřejmě základním předpokladem je však aktivní činnost majitele, která v tomto případě chybí.

Obr. č. 30 a 31: Vlevo pivovar Lobeč v říjnu 2008, vpravo vizualizace

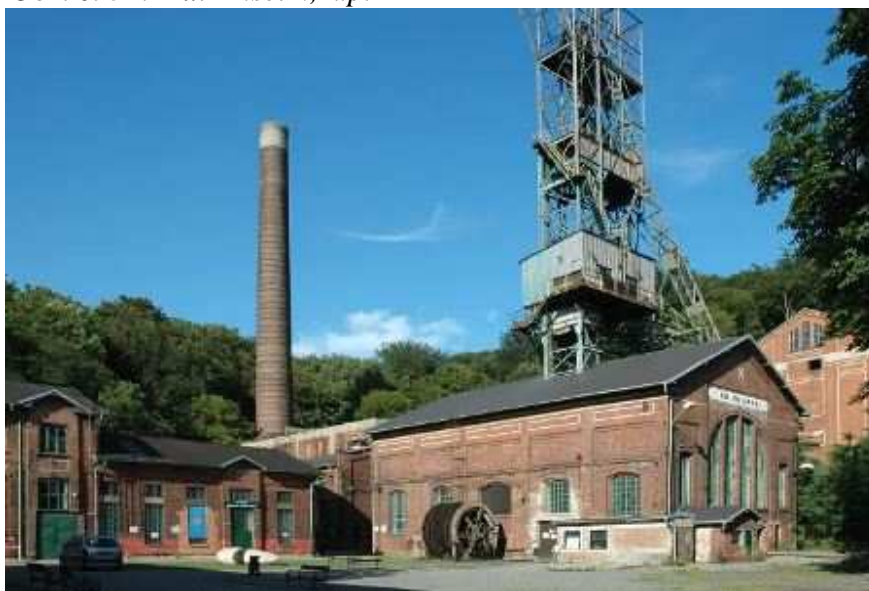
Foto 30: Šárka Jiroušková, Zdroj 31: internet

Z ostatních industriálních objektů jsou na tom u nás nejlépe asi doly, těžní věže, šachty a pozůstatky těžby, jichž je památkově chráněných relativně dost. Jako nejlepší příklad z venkovského prostředí můžeme uvést Důl a hornický Skanzen Mayrau ve Vinařicích u Kladna. V roce 2002 zde vznikla galerie současného umění. Původním impulzem se stala snaha zachránit kamennou výztuž z dolu Humboldt v Jemníku u Slaného. Kamenů bylo hodně, a tak se objevil nápad uspořádat sochařské sympozium. Výsledkem byly monumentální sochy různých umělců. Poté následovaly další akce. Některé byly zaměřené na historii Kladenska a zánik hornických komunit, či využití industriálních památek, jiné se týkaly genderových témat. Pozitivní skutečností navíc je, že vysloužilí havíři pracují jako průvodci návštěvníků skanzenu. Mimo to se zde konají i další kulturní akce, divadla a koncerty (Kolektiv autorů, 2008.) Méně šťastný osud však potkal blízký důl Schöller v Libušíně. Jedna z jeho těžních věží a jedna budova zůstala zachována jako k.p., avšak koncem roku 2010 jsem byl očitým svědkem, jak jsou zbylé budovy, včetně druhé těžní věže a cihelného komínu s krásnou hlavicí, rovnány se zemí.

Pro další příklady správného přístupu k hornickému dědictví sáhnou do městského prostředí pověstné Ostravy. Důl Anselm (k.p.) dnes slouží jako hornické muzeum. To

začalo být budováno ještě v průběhu těžby v roce 1987. Po ukončení těžby v roce 1993 bylo otevřeno pro veřejnost (<http://www.zdarbuh.cz>). Důl Michal, národní k.p., zase slouží jako exkurze do běžného pracovního dne horníka. „*Instalace památky je řešena podle teorie tzv. posledního pracovního dne. Prohlídková trasa umožňuje shlédnout autentické vybavení a vzhled řetízkových šaten, koupelny mužstva, cechovnu, lampovnu, jámovou budovu, most pro pohyb mužstva z lampovny do jámové budovy a strojovnu s původním technickým zařízením, které představuje jedinečný soubor elektrických těžních strojů a kompresorů z období počátků elektrifikace. Tato zařízení jsou zachována na původním místě svého provozu ve zcela autentickém prostředí. Prohlídková trasa sleduje cestu horníka od šaten až přímo k vlastní jámě v celé délce.*“(<http://www.dul-michal.cz/>). Krom této jedinečné a návštěvnicky zajímavé expozice lze maximálně ocenit i přístup k památkovému objektu jako takovému. „*Po ukončení provozu bylo záměrem památkové péče zachovat celý areál v jeho původní podobě tak, jako by lidé, kteří zde pracovali, právě včera odešli a zanechali vše na svém místě včetně špinavých stěn, ohmataného zábradlí, ošlapaných schodů a oprýskaných nátěrů. V žádném případě zde nebyla snaha cokoli vylepšovat nebo zkrášlovat.*“ (<http://www.dul-michal.cz/>).

Obr. č. 32: Důl Anselm, k.p.

Foto: Martin Vonka

Jak je vidět, výše uvedené typy objektů menších rozměrů jako jsou pivovary, vápenky, větrné a vodní mlýny a další lze využít k mnohým účelům, především ubytovacím, rekreačním, restauračním atd., případně udělat v nich expozici týkající se

daného průmyslového dědictví. Co ale s většími továrnami a rozlehlejšími industriálními objekty, když většina z nich ani není prohlášeno k.p. a jejich chárání tak zpravidla nikdo neřeší?

Jakýmsi světlem v temnotě je bývalá přádelna v Bílém Potoce na Liberecku. Ta sice není ani prohlášena k.p., avšak její současní majitelé, Šerclovi, kteří ji koupili v roce 2002 (rok po ukončení provozu) s ní mají velké plány. *„Dnes je v prvním a druhém patře restaurátorská dílna historické techniky, zbylá dvě patra čekají na další využití. V záměru je například chráněná dílna, či "konferenční" prostor. V dvoupodlažní budově naproti etážovce je byt a kanceláře...všude narážíme na staré věci a starý nábytek, různé zbytky z druhé světové války nejsou výjimkou. Perličkou je stará "klubovna", v níž bylo ponecháno zařízení z dob socialismu. Rudé záclony, vlajky, busty, pocit ze starých časů umocňuje dobře zvolená hudba.“* (www.fabriky.cz). Přádelnu jsem navštívil osobně v květnu 2010 při příležitosti legálního výstupu na zdejší komín se svazem českých komínářů a tato slova mohu jen potvrdit. Ještě bych dodal, že součástí expozice jsou dochované letecké motory z válečných strojů jako např. Messerschmitt, dále jedinečný historický „obojživelný“ tank, vyrobený v Československu, který byl podle výkladu pana majitele ve své době v mnohém technicky jedinečný.

Pro další příklady nového využití velkých výrobních hal je nutná inspirace v městském prostředí. Množství různorodých projektů představuje publikace VCPD „Industriální stopy“(VCPD, 2009), z níž jsem vycházel. Brněnská slévárna a strojárna Vaňkovka byla bezprostředně po revoluci určena k demolicí. Pak byla v roce 1992 prohlášena památkou a bylo rozhodnuto o její integraci do městského prostoru. Nové využití památky zahrnuje nákupní centrum Galerie Vaňkovka a také jako galerie soudobého umění, na jejíž tvorbě měl hlavní podíl Ateliér Brno. *„Rekonstrukce respektuje halovou konfiguraci strojárny s prvky industriální architektury konce 19. století-nýtované nosníky, jeřábové dráhy apod. Vnější změny se omezily na očištění fasád a vybudování nových vstupů, na exponované západní fasádě byla zvětšena řada oken až k podlaze. Záměr architektů ponechat strojárně atmosféru továrního objektu podtrhují materiály jako ocel, beton, drátosklo, ocelové pletivo, přiznané rozvody a zařízení i ponechané jeřábové dráhy.“* (Kolektiv autorů, 2005).

Hala Richterových strojních závodů a slévárna v pražských Holešovicích dnes pro změnu slouží jako víceúčelové kulturní centrum La Fabrika. *„Hlavním motivem projektu rekonstrukce je co největší variabilita prostorů při zachování všech*

architektonicky cenných prvků s důrazem na akustické řešení interiéru i venkovního prostoru... Funkční rozdělení budoucích prostor odpovídá původnímu členění na dvůr, jižní a východní tovární křídlo. Dosavadní prostor dílen a dvora bude adaptován na ateliér audiovizuálních projektů, vznikne prostor pro prezentaci divadelních a tanečních forem, workshopy a přednášky i tradiční výstavy, v jižním křídle původní továrny bude bar a klubové hudební studio. Prostory pro veřejnost doplní ateliéry a kanceláře ve dvoupatrové nástavbě východního křídla.“ (Kolektiv autorů, 2005).

Starý závod Škoda auto v Mladé Boleslavi se přeměnil v muzeum a zákaznické centrum. „Při architektonickém zpracování jednotlivých částí konverze Starého závodu se vycházelo z pěti zásad a postupů: A) Zachování původního objektu v maximální možné míře. Očištění od dodatečných přístaveb a vestaveb, prezentace původních konstrukčních prvků v jejich původní podobě, obnova původních fasád. B) Využití celkového objemu objektů, zachování jejich původního charakteru, ale uvnitř prostorově reorganizovat vestavbou nových podlaží (...)nebo naopak vybouráním poschodí (...). C) Rozebrání původní konstrukce, její konzervace a zpětná montáž v jiných kontextech (Zákaznické centrum). D) Použití prvků z rozebraných původních konstrukcí jako artefaktů v interiérech či expozicích (expozice Slavia a Galerie motorů). E) Nová stavba ve stopě původního objektu (Sklad vozů Zákaznického centra, Zákaznické centrum-východní část).

Zásady interiérového řešení byly založeny na snaze otevřít areál více městu, propojit exteriér s interiérem a návštěvníkům tak více zpřístupnit expoziční a prezentační prostory. Dalším prvkem bylo chápání vlastních objektů jako nedílné součásti expozice, případně jako historického pozadí, na kterém je expozice prezentována.“ (Kolektiv autorů, 2005).

Příkladů využití mnohých dalších rozsáhlejších objektů v metropolitních oblastech bych mohl uvést dost, přičemž nejvíce inspirace bychom mohli brát ze zahraničí, avšak je samozřejmé, že ne všechny uvedené možnosti lze aplikovat na venkovské prostředí. Velká nákupní centra, multifunkční projekty pro různé kulturní akce, víceúčelová centra, či obytné komplexy by se ve venkovských obcích (až na výjimky v bezprostřední blízkosti velkých měst) asi jen těžko užívaly. Proto je třeba zapojit více fantazie. Ale samozřejmě je také potřeba odhodlání a vůle ze strany majitelů, či správců objektů, svým způsobem i jistý druh nadšení. Zářným příkladem může být právě výše zmíněná přádelna Bílý Potok. Ta by mohla být inspirací pro původním účelem stejný a

architektonicky podobný objekt v podobném prostředí, také již zmíněnou přádelnu Bystřany. A samozřejmě i další severočeské textilky, jichž zdaleka není málo.

Na všechny objekty ale nelze aplikovat stejnou metodu nového využití. Když bude na ploše relativně malého kraje (např. Liberecký, Ústecký) specifického určitým průmyslovým odvětvím (v tomto případě hlavně textilním) s množstvím příslušných nevyužívaných hmotných památek, asi se zde „neuživí“ několik tématicky podobných muzeí a expozic, či různých kulturních, nebo kancelářských prostor. V tomto případě je také potřeba řídit se poptávkou po daných prostorách v daných oblastech. Fabriky v blízkosti velkých měst s dobrým dopravním spojením by jistě bylo možné využít pro kancelářské, obchodní, či obytné účely. Ty u hlavních tahů by zas mohly docela dobře posloužit jako sklady. To je případ třeba cukrovaru Brodce nad Jizerou, ležícího hned vedle rychlostní komunikace Praha-Liberec, blízko Mladé Boleslavi. Místo toho byl však cukrovar v roce 2004 zbořen a lokalita dodnes zeje prázdnotou, zatímco na zelené louce vyrůstají nové a nové „plechové krabice.“ Fabriky v oblastech dále od „center dění“ by se pak daly využít spíše jako muzea a ukázky specifik daného průmyslu, nebo jako místo pro různé výstavy a expozice. Čím více účelů využití a čím větší originalita, tím lépe. Víceúčelovost je rozhodně ku prospěchu.

Například část bývalého cukrovaru ve středočeských Lázních Toušeň dnes funguje jako lakýrnická firma 1.Toušeňská, ale zbytek chátrá bez využití. A tomu by se mělo zabránit a udržovat jej jako celek, protože by své využití jistě mohl najít i zbytek objektu. Těžko však někdo zabrání chátrání, pokud není objekt památkově chráněn jako tento. Tím pádem nebudou opravy dotovat ani příslušné instituce. A to je samozřejmě případ většiny velkých průmyslových výroben na venkově (textilek, cukrovarů a lihovarů především). Pak dochází k bludnému kruhu chátrání a demolic.

Obr. č. 33: Galerie Vaňkovka v Brně

Zdroj: Internet

6. ZÁVĚR

Na závěr se dá říci, že přestože se v posledních letech situace ohledně péče o kulturní dědictví technických památek začíná pomalu a jistě zlepšovat, pořád máme v této oblasti velké rezervy. Narozdíl například od západní Evropy, u nás stále nemá péče o technické památky hluboké kořeny a související aktivity jsou stále spíše záležitostí zájmových skupin, či jednotlivých nadšenců, než že by to byla systémová záležitost. Mnozí lidé si jejich historickou a kulturní hodnotu vůbec neuvědomují a mnozí dokonce jakékoli zhmotnění průmyslového dědictví považují za negativní, ve spojení se zažitými klišé, často vzniklými díky místy bezohledné industrializaci za dob socialismu. A stejně bezohledné demolice takovýchto objektů pak chápou jako zbavení se nevhledných barabizen a jejich čoudících komínů. Toto zjednodušené vnímání pak může být přeneseno i na technické památky z dob dávno před tímto obdobím, zejména z 19. a první poloviny 20.století.

Kritická situace se týká hlavně velkých fabrik, konkrétně především cukrovarů, lihovarů, textilk, či skláren. Pro jejich rozlehlé objekty se často obtížně hledá nové využití, tím spíše ve venkovských lokalitách. Ani to však není důvodem k jejich boření, či zanechání napospas chátrání.

Největším problémem jsou samozřejmě limity institucionální ochrany technických památek. Pro nastínění situace použiji výtah z článku Evy Dvořákové „Průmyslové dědictví a limity jeho institucionální ochrany v České Republice“ (VCPD, 2008). První zákon o kulturních památkách byl vydán v roce 1958 a jeho hlavním nástrojem se stal Ústřední seznam kulturních památek, na nějž bylo zapsáno zhruba 30 000 lokalit (z toho cca 1000 objektů technického charakteru). Díky omezenému předchozímu bádání v oblasti technického dědictví však byla evidence těchto památek nevyrovnaná co do výrobních odvětví. Systematické doplňování nebylo až do vydání nového zákona v roce 1987 možné. Tento zákon umožnil podání návrhu na prohlášení za kulturní památku každému občanu, či skupině. Tímto nastartovaný proces doplňování seznamu však neprobíhal dost rychle a to především díky nedostatečnému personálnímu zajištění institucí památkové péče. Teprve v této době rovněž začala odborná umělecká veřejnost vnímat historizující slohy, v nichž byl vybudována podstatná část průmyslových objektů, jako součást kulturního bohatství. Nejvíce se o doplňování seznamu k.p. průmyslovými objekty zasloužila Sekce ochrany průmyslového dědictví založená ve

2. polovině 80. let 20. stol. Ta nejen touto, ale i dalšími aktivitami nemalou měrou pomáhala profesionálním pracovníkům památkové péče.

Výrazným negativem je rovněž fakt, že jediné pracoviště NPÚ, jež má vyčleněno oddělení zabývající se ochranou těchto památek, je územní odborné pracoviště v Ostravě. Ostatní se touto agendou téměř nezabývají-obvykle bývá přidělena jednomu odborníkovi, který má na starosti celý památkový fond dvou až tří okresů. Přitom k pochopení průmyslového dědictví je nutná spolupráce se specialisty z více oborů. Naopak pozitivním faktem je spolupráce s VCPD ČVUT, z jehož databáze (Registru průmyslového dědictví) NPÚ čerpá při zapisování průmyslových objektů na Ústřední seznam k.p. Jednou z cest ke změně v obecném povědomí a přístupu veřejnosti k zachování průmyslového dědictví představuje rovněž zřízení speciálního vysokoškolského studia. V tomto případě byl nedávno uskutečněn důležitý krok díky akreditaci nového studijního oboru Trvale udržitelný rozvoj a průmyslové dědictví na Stavební fakultě ČVUT. Neboť je nutné objekty průmyslového dědictví nejen prohlašovat k.p., ale rovněž je zapojit cestou citlivých kultivací a konverzí do současného života.

Osobně věřím, že se zlepšením institucionálního zabezpečení (zejména po stránce odborně personální) se může zlepšit i situace kolem ochrany technických památek. Důležité je především zaměřit se na možnosti nového využití průmyslových objektů v korespondenci s rozvojem lokalit a regionů. Přitom je potřebná spolupráce odborníků z různých oborů, inspirace již uskutečněnými konverzemi a rekonstrukcemi podobných objektů a to nejen u nás, ale i v zahraničí. Při zkoumání možností jejich nového využití je žádoucí využít diferencovaný a kreativní přístup. To vše však samozřejmě při zachování respektu k jejich architektonické a kulturní hodnotě.

Ale i v případě, že se prozatím nenajde nové využití takovýchto objektů, je podle mého na místě je udržovat v dobrém stavu a zakonzervovat až do doby, než se využití najde. Nejen tato práce dokazuje, že zbořených či zchátralých jich je již příliš. A proto si myslím, že je nejvyšší čas udělat vše pro záchranu hmotného dědictví mnoha odvětví maloprůmyslu, pro které byly naše země a jejich jednotlivé regiony již od dob Habsburské monarchie tak známé. Byla by velká škoda přijít i o většinu takovýchto dosud stojících objektů. Jednou mohou být vnímány stejně hodnotně, jako jsou dnes vnímány památky z období gotiky, renesance, či baroka. A když už ne ta dnešní, tak minimálně příští generace by mohly litovat, že se většina z nich nedochovala.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje

- BERAN, L., VALCHÁŘOVÁ, V. *Industriál Libereckého kraje. Technické stavby a průmyslová architektura*. © České vysoké učení technické v Praze 2, B5 288 s., ISBN 978-80-01-03798-0
- DVOŘÁKOVÁ, E. a kol. *100 technických a industriálních staveb Středočeského kraje*, Titanic 2006 (1.vydání), 238 s. ISBN 80-86652-31-9
- DVOŘÁKOVÁ, E., FRAGNER, B., ŠENBERGER, T. *Industriál_paměť_východiska*, Titanic, Grada 2007 (1.vydání), 250 s. ISBN: 978-80-86652-33-7
- FRAGNER, B., VALCHÁŘOVÁ, V. *Průmyslové dědictví ve vzduchoprázdnu mezi profesionály a amatéry*, Praha:2010. 220 s. ISBN 978-80-01-04521-3
- Kolektiv autorů, *Průmyslové dědictví / Industrial Heritage*, Sborník příspěvků k mezinárodnímu bienále Industriální stopy, © České vysoké učení technické v Praze 2008, česky a anglicky, 344 s. 245 fotografií ISBN 978-80-01-04067-6
- Kolektiv autorů. *Co jsme si zbořili. Bilance mizející průmyslové éry / deset let*. © České vysoké učení technické v Praze 2009. 144 s. ISBN 978-80-01-04387-5.
- Kolektiv autorů. *Industriální stopy* © České vysoké učení technické v Praze 2009. 185 s. ISBN 80-239-5440-7
- PATOČKA J., HEŘMANOVÁ E. (2008): *Lokální a regionální kultura v České republice*. ASPI, Praha; ISBN 978-80-7357-347-8
- PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie : [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*, 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 199 s. ISBN 80-7178-885-6

Elektronické zdroje

- Akciový pivovar Dalešice [online]. [cit. 2010-01-04]. Dostupné na WWW: <http://www.pivovar-dalesice.cz/>
- Databáze národního památkového ústavu MonumNet. [online]. [cit. 2010-10-20]. Dostupné na WWW: <http://monumnet.npu.cz>
- *Důl Anselm/Eduard Urx v Ostravě-Petřkovicích* [online]. Zdař Bůh.cz [cit. 2010-01-05]. Dostupné na WWW: <http://www.zdarbuh.cz/reviry/okd/dul-anselmeduard-urx-v-ostrove-petrvovicich/>
- Důl Michal, Národní kulturní památka [online]. [cit. 2010-01-05]. Dostupné na

- WWW: <http://www.dul-michal.cz/>
- Fabriky.cz. [online]. [cit. 2010-12-08]. Dostupné na WWW: www.fabriky.cz
  - FRAGNER, B. ŠENBERGER, T. *Stavební fond průmyslového dědictví - potenciál udržitelného rozvoje*. [online] Časopis stavebnictví 11-12/07. [cit. 2011-01-03]. Dostupné na WWW: http://www.casopisstavebnictvi.cz/stavebni-fond-prumysloveho-dedictvi-potencial-udrzitelneho-rozvoje_A502_I14
  - HANUŠ, V. *Klamova huť - poslední huť blanenského panství*. [online]. Cestovatel.cz. 2006-5-22 [cit. 2011-01-03]. Dostupné na WWW: <http://www.cestovatel.cz/clanky/klamova-hut-klamovka/>
  - *Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2007-2013*. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. [online] . Praha: květen 2006 109 s. (DOC). [cit. 2010-10-15]. Dostupné na WWW: <http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=efcee353-71af-428c-9f77-0e327e77504d>
  - MOTEJL, O. *Památkáři selhali při ochraně lázní v Kyselce*. [online]. Týden. Cz. 31-10-2009 .[cit.2010-12-26]. Dostupné na WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/relax/bydleni/cesko/motejl-pamatkari-selhali-pri-ochrane-lazni-v-kyselce_145775.html?showTab=nejctenejsi-7
  - Motorest Vápenka [online]. [cit. 2010-01-04]. Dostupné na WWW: <http://www.motorestvapenka.cz/>
  - Oficiální stránky UNESCO. [online]. [cit. 2010-10-16]. Dostupné na WWW: <http://erc.unesco.org>
  - Oficiální stránky Výzkumného centra průmyslového dědictví [online] . [cit. 2010-12-26]. Dostupné na WWW: <http://vcpd.cvut.cz/>
  - Terminologie památkové péče. [online] . 5 s. (DOC.) [cit. 2010-12-26]. Dostupné na WWW: www.budweis.eu/SiteCollectionDocuments/Terminologiepam%C3%A1tkov%C3%A9p%C3%A9%C4%8De-0203.doc
  - VESELÝ, P. *Ostrov u Macochy* [online]. [cit. 2010-01-03]. Dostupné na WWW: <http://www.povetrnik.cz/rs/view.php?cislocclanku=2005122701>
  - Větrný mlýn Ruprechtov. [online]. [cit. 2010-01-03]. Dostupné na WWW: <http://www.mlynruprechtov.cz/>
  - Vinařská obec Slup. [online]. [cit. 2010-01-03]. Dostupné na WWW: <http://www.slup.cz/>

8. SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Tabulky

Tabulka č. 1: Souhrnné počty jednotl. typů technický památek v ČR k říjnu 2010.....	20
Tabulka č. 2: Souhrnné počty jednotlivých typů neohroženějších technický památek v ČR k říjnu 2010.....	23
Tabulka č. 3: Souhrnné počty jednotlivých typů již nechráněných technický památek v ČR k říjnu 2010.....	23
Tabulka č.4: Vybrané technické památky venkovských obcí Středočeského kraje.....	24

Obrázky

Obr. č. 1: Větrný mlýn Ruprechtov, k.p.....	22
Obr. č. 2: Důl Michal, Brandýsek, k.p.....	22
Obr. č. 3: Jizerský viadukt, součást železnice Tanvald-Kořenov, k.p.....	22
Obr. č. 4: Vodní nádrž Les království, k.p.....	22
Obr. č. 5: Důl a hornický skanzen Mayrau, Vinařice u Kladna, k.p.....	22
Obr. č. 6: Most Dr.E.Beneše,Štěchovice, k.p.....	22
Obr. č. 7: Lom Prokop Grube, Vilémov-Zahořany.....	28
Obr. č. 8 : Oktagonální komín cukrovaru Lenešice, jeden z nejvyšších svého druhu u nás.....	28
Obr. č. 9: Cukrovar Čelechovice na Hané.....	28
Obr. č. 10: Chátrající ruiny cukrovaru Lenešice, listopad 2009.....	28
Obr. č. 11: Historický pohled na Ivančický viadukt.....	30
Obr. č. 12: Pohled na zbytek původního Ivančického viaduktu po rozřezání a nový železniční most ze 70.let 20. století.....	30
Obr. č. 13: Přádelská J.H.Alschul a synové, 1908.....	30
Obr. č. 14: Cukrovar, 1917.....	31
Obr. č. 15: Pivovar před demolicí (r.2003).....	31
Obr. č. 16: Po demolicí (r.2004).....	31
Obr. č. 17: 05/2010, zbyl jen komín.....	32
Obr. č. 18: Pohled na továrnu, 2003.....	32
Obr. č. 19: Přádelská Bavlny Josef Ressel, 1910.....	33
Obr. č. 20: Zbytky přádelny po demolicí, 2007.....	33

Obr. č. 21: Historický pohled na přádelnu Bystřany.....	34
Obr. č. 22: Přádelna na jaře 2009.....	34
Obr. č. 23: Chátrající Mattoniho vila, k.p.....	35
Obr. č. 24: Pivovar Petrohrad, k.p.....	35
Obr. č. 26: Obytný větrný mlýn Ostrov u Macochy.....	37
Obr. č. 27: Klamova Huť.....	37
Obr. č. 28: Vápenka Třemošnice-Závratec během rekonstrukce v červenci 2010.....	38
Obr. č. 29: Motořest Vápenka, Teplice nad Bečvou.....	38
Obr. č. 30: Pivovar Lobeč v říjnu 2008.....	40
Obr. č. 31: Vizualizace.....	40
Obr. č. 32: Důl Anselm, k.p.....	41
Obr. č. 33: Galerie Vaňkovka v Brně.....	44

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Celkové počty technických památek ve venkovských obcích podle okresů a krajů ČR k říjnu 2010

Kraj	Okres	Počet památek	Typ Památky								
			A	B	C	D	E	F	G	H	I
Středočeský	Benešov	7	5	1	1	-	-	-	-	-	-
	Beroun	8	3	2	-	-	2	1	-	-	-
	Kladno	17	6	2	2	1	-	-	3	1	2
	Kolín	7	1	2	3	-	-	-	-	1	-
	Kutná Hora	16	4	5	4	1	1	1	-	-	-
	Mělník	14	4	6	-	3	-	-	-	1	-
	Mladá Boleslav	12	8	1	1	1	1	-	-	-	-
	Nymburk	12	8	2	-	-	-	-	-	2	-
	Praha-východ	5	3	1	1	-	-	-	-	-	-
	Praha-západ	9	2	2	3	-	-	-	2	-	-
	Příbram	13	4	7	-	-	-	-	2	-	-
	Rakovník	10	7	2	-	-	-	1	-	-	-
	Celkem za kraj: 130			55	33	15	6	4	3	7	5
Jihočeský	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	České Budějovice	22	9	2	6	-	-	-	3	2	-
	Český Krumlov	24	3	3	16	-	1	-	-	1	-
	Jindřichův Hradec	24	7	3	10	1	3	-	-	-	-
	Písek	24	12	1	11	-	-	-	-	-	-
	Prachatice	33	5	7	12	3	4	-	-	2	-
	Strakonice	25	11	5	8	-	-	1	-	-	-
	Tábor	19	7	1	7	-	3	-	1	-	-
	Celkem za kraj: 171			54	22	70	4	11	1	4	5
P	Okres	Počet	A	B	C	D	E	F	G	H	I

l z e ň s k ý	památek										
	Domažlice	12	9	1	2	-	-	-	-	-	-
	Klatovy	48	25	11	3	2	2	1	1	1	2
	Plzeň-jih	9	6	2	1	-	-	-	-	-	-
	Plzeň-sever	13	6	5	1	-	-	-	-	1	-
	Rokycany	6	3	2	1	-	-	-	-	-	-
	Tachov	7	3	1	3	-	-	-	-	-	-
Celkem za kraj: 95		52	22	11	2	2	1	1	2	2	
K a r l o v a r s k ý	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Cheb	4	1	1	-	-	1	-	-	-	1
	Karlovy Vary	10	1	3	2	-	1	-	2	-	1
	Sokolov	8	2	-	-	-	1	-	5	-	-
	Celkem za kraj: 22		4	4	2	-	3	-	7	-	2
Ú s t e c k	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Děčín	11	-	8	1	-	-	-	-	-	2
	Chomutov	5	1	1	-	1	-	1	1	-	-
	Litoměřice	15	6	7	-	-	2	-	-	-	-
	Louny	15	7	1	1	-	1	2	-	3	-
	Most	8	1	-	1	2	-	-	3	1	-
	Teplice	10	-	1	9	-	-	-	-	-	-

ý	Ústí nad Labem	11	2	3	6	-	-	-	-	-	-
	Celkem za kraj: 75		17	21	18	3	3	3	4	4	2
L i b e r e c k ý	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Česká Lípa	14	2	2	5	1	1	2	-	1	-
	Jablonec nad Nisou	4	-	1	1	1	-	1	-	-	-
	Liberec	10	2	3	3	-	2	-	-	-	-
	Semily	21	3	10	3	-	1	3	-	1	-
	Celkem za kraj: 49		7	16	12	2	4	6	-	2	-
K r á l o v é h r a d e c k ý	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Hradec Králové	5	1	2	-	-	1	-	-	1	-
	Jičín	15	6	6	-	-	2	-	-	1	-
	Náchod	5	-	2	2	-	1	-	-	-	-
	Rychnov nad Kněžnou	10	2	3	-	2	1	1	-	-	1
	Trutnov	22	-	6	3	3	3	1	1	1	1
	Celkem za kraj: 57		10	19	7	5	8	2	1	3	2

P a r d u b i c k ý	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Chrudim	11	1	5	2	-	1	1	1	-	-
	Pardubice	13	4	1	6	-	1	-	-	1	-
	Svitavy	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Ústí na Orlicí	19	8	3	4	2	-	-	-	2	-
	Celkem za kraj: 44			13	10	12	2	2	1	1	3
V y s o č i n a	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Havlíčkův Brod	8	2	-	3	-	-	1	2	-	-
	Jihlava	18	4	5	3	-	2	-	2	-	2
	Pelhřimov	13	5	2	5	1	-	-	-	-	-
	Třebíč	7	1	1	3	-	-	1	-	1	-
	Žďár nad Sázavou	20	3	10	4	-	2	1	-	-	-
	Celkem za kraj: 66			15	18	18	1	4	3	4	1
J i h o m o r	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Blansko	8	1	6	1	-	-	-	-	-	-
	Brno-venkov	17	6	4	3	-	2	-	1	1	-
	Břeclav	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hodonín	26	23	3	-	-	-	-	-	-	-
	Vyškov	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-

a v s k ý	Znojmo	20	6	9	1	-	-	2	-	1	1
	Celkem za kraj: 75		38	24	5	0	2	2	1	2	1
O l o m o u c k ý	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Jeseník	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Olomouc	7	2	1	2	-	-	1	-	1	-
	Prostějov	6	2	4	-	-	-	-	-	-	-
	Přerov	9	-	5	2	-	-	1	-	1	-
	Šumperk	4	1	1	-	1	1	-	-	-	-
	Celkem za kraj: 27		5	11	4	1	1	3	0	2	0
Z l í n s k ý	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Kroměříž	5	-	4	-	1	-	-	-	-	-
	Uherské Hradiště	8	4	2	2	-	-	-	-	-	-
	Vsetín	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-
	Zlín	20	16	2	-	-	1	-	-	1	-
	Celkem za kraj: 35		20	9	2	2	1	0	0	1	0
M o r	Okres	Počet památek	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Bruntál	11	1	3	1	-	1	1	4	-	-

a v s k o s l e z s k ý	Frýdek-Místek	3	-	1	-	-	-	-	1	1	-
	Nový Jičín	5	-	3	2	-	-	-	-	-	-
	Opava	15	12	3	-	-	-	-	-	-	-
	Celkem za kraj: 34		13	10	3	0	1	1	5	1	0

Celkem Technických památek ve venkovských oblastech ČR: 880

Z toho sýpky a špýchary: 303

mlýny a hamry: 219

dopravní stavby: 179

vodohospodářské stavby: 28

hutě, železárny, kovárny: 46

cihelny, vápenky, sklárny, keramičky, pece: 26

důlní stavby: 35

pivovary, sladovny, lihovary, škrobárny, sušárny, cukrovary: 31

ostatní: 13

* *Vysvětlivky k tabulce: Typ památky A=sýpky a špýchary*

B=mlýny a hamry

C=dopravní stavby

D=vodohospodářské stavby

E=hutě, železárny, kovárny

F=cihelny, vápenky, sklárny, keramičky, pece

G=důlní stavby

H=pivovary, sladovny, lihovary, škrobárny, sušárny, cukrovary

I=ostatní

Příloha č. 2: Nejohroženější technické památky ve venkovských obcích ČR k říjnu 2010

Nejohroženější technické památky ve venkovských obcích ČR			
Blíževedly	Česká Lípa	Liberecký	sýpka
Boharyně	Hradec Králové	Královéhradecký	vodní mlýn – areál (mlýn, sušárna obilí a čekanky, stodola, náhon)
Brandýsek	Kladno	Středočeský	uhelný důl hlubinný Michael-areál těžní věže
Branná	Šumperk	Olomoucký	vodní mlýn – areál mlýnů a část zaklenutého potoka
Černousy	Liberec	Liberecký	zemědělský dvůr bývalého zámku, z toho jen: hospodářská budova a sýpka
Doubravník	Brno-Venkov	Jihomoravský	silniční most – mostek
Dubá	Česká Lípa	Liberecký	sušárna chmele
Heřmanovice	Bruntál	Moravskoslezský	jiná stavba pro zpracování dřeva – dřevouhelná vysoká pec
Hnojnice	Louny	Ústecký	cihelna – cihlářská pec
Horní Lhota	Zlín	Zlínský	vodní mlýn č.p.16

Hrušová	Ústí nad Orlicí	Pardubický	cihelna – neexistuje
Hukvaldy	Frydek-Místek	Moravskoslezský	pivovar
Javůrek	Brno-venkov	Jihomoravský	železárna – železářská huť, zřícenina
Jimramov	Ždár nad Sázavou	Vysočina	vodní mlýn s pilou
Jimramov	Ždár nad Sázavou	Vysočina	vápenka
Konecchlumí	Jičín	Královéhradecký	tvrz – sýpka
Kořenov	Jičín	Královéhradecký	železniční trať ozubnicová s provozními objekty, Tanvald – Kořenov, s omezením: bez staniční budovy v Desné.
Košťálov	Semily	Liberecký	vodní mlýn
Kovářská	Chomutov	Ústecký	hamr
Královice	Kladno	Středočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Krušovice	Rakovník	Středočeský	sýpka
Kyselka	Karlovy Vary	Karlovarský	jiná výrobní stavba – Mattoniho továrna, s omezením: bez skladiště láhví a plnárny Alžbětina pramene

Lány u Dašic	Pardubice	Pardubický	sýpka u čp. 12, 2006: znehodnoceno přestavbou
Lány u Dašic	Pardubice	Pardubický	sýpka u čp. 8
Lenešice	Louny	Ústecký	sýpka
Loučná pod Klínovcem	Chomutov	Ústecký	vápenka
Louka	Hodonín	Jihomoravský	sýpka – přestavěna ze zámku
Lutonina	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.46
Medonosy	Mělník	Středočeský	vodní mlýn
Mlékojedy	Litoměřice	Ústecký	sýpka
Nové Dvory	Kutná Hora	Středočeský	vodárenská věž
Nové Sedlo	Louny	Ústecký	sýpka s tvrzíštěm
Okrouhlá	Česká Lípa	Liberecký	sklárna – vzorkovna malírny okenních skel
Orlické Podhůří	Ústí nad Orlicí	Pardubický	sýpka
Přerov nad Labem	Nymburk	Středočeský	pivovar
Radim	Jičín	Královéhradecký	vodní mlýn
Řestoky	Chrudim	Pardubický	sýpka
Semín	Pardubice	Pardubický	zámek s pivovarem
Šiřejovice	Litoměřice	Ústecký	větrný mlýn Windsor
Skalice	Znojmo	Jihomoravský	sýpka
Skorotice	Žďár nad Sázavou	Vysočina	vodní mlýn

Staré Hradiště	Pardubice	Pardubický	sýpka
Šindelová	Sokolov	Karlovarský	železárna – vysoká huť
Zahrádky	Česká Lípa	Liberecký	silniční most – mostek
Zálší	Ústí nad Orlicí	Pardubický	sušárna ovoce
obec LAU 2	okres	kraj	památká
Celkem: 45	Z toho sýpky a špýchary: 16 mlýny a hamry: 10 dopravní stavby: 3 vodohospodářské stavby: 1 hutě, železárny, kovárny: 3 cihelny, vápenky, sklárny, keramičky, pece: 4 důlní stavby: 1 pivovary, sladovny, lihovary, škrobárny, sušárny, cukrovary: 5 ostatní: 1		

Zdroj: <http://monumnet.npu.cz>

Příloha č. 3: Již nechráněné technické památky ve venkovských obcích ČR k říjnu 2010

Již nechráněné technické památky ve venkovských obcích ČR			
obec LAU 2	okres	kraj	památká
Benátky	Svitavy	Pardubický	kovárna
Besednice	Český krumlov	Jihočeský	hamr Sýkorův
Bílov	Nový Jičín	Moravskoslezský	vodní mlýn Vavrečkův
Biřkov	Klatovy	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Biskupice	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Borovy	Plzeň-Jih	Plzeňský	sýpka u č.p.9

Borovy	Plzeň-Jih	Plzeňský	sýpka u č.p.10
Brniště	Česká Lípa	Liberecký	silniční most
Brod nad Tichou	Tachov	Plzeňský	železárna
Březina	Mladá Boleslav	Středočesk ý	kovárna
Březová	Karlovy Vary	Karlovarsk ý	silniční most
Budětice	Klatovy	Plzeňský	kovárna
Bukovec	Frýdek- Místek	Moravsko- slezský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Bukovec	Frýdek- Místek	Moravsko- slezský	kovárna
Cizkrajov	Jindřichův Hradec	Jihočeský	vodní mlýn
Čejov	Pelhřimov	Vysočina	vodní mlýn Vlkův
Červenka	Litovel	Olomouck ý	venkovská usedlost, z toho jen: sýpka
Čížice	Plzeň-Jih	Plzeňský	silniční most
Dlouhá Ves	Klatovy	Plzeňský	sýpka panská
Dobev	Písek	Jihočeský	silniční most
Dolní Lhota	Zlín	Zlínský	venkovský dům s mlýnicí
Doubravice	Trutnov	Královéhra decký	kovárna
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.60
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.2
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.5
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.6
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen:

			špýchar č.p.7
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.8
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.12
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.24
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.26
Doubravy	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.27
Dubnice	Česká Lípa	Liberecký	vodní mlýn
Heřmaničky	Benešov	Středočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Horka I	Kutná Hora	Středočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Horní Libochová	Žďár nad Sázavou	Vysočina	silniční most
Horní Lideč	Vsetín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Hořepník	Pelhřimov	Vysočina	sýpka
Hradčany	Přerov	Olomoucký	silniční most – mostek
Hrádek	Rokycany	Plzeňský	kovárna
Hrdějovice	České Budějovice	Jihočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Hrušová	Ústí nad Orlicí	Pardubický	kovárna
Chbany	Chomutov	Ústecký	sýpka
Chlístovice	Kutná Hora	Středočeský	zemědělský dvůr, z toho jen: špýchar
Chlístovice	Kutná Hora	Středočeský	pila

		ý	
Chocomyšl	Domažlice	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Chodský Újezd	Tachov	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Chomle	Rokycany	Plzeňský	uhelný důl hlubinný Prkénka
Chotiněves	Litoměřice	Ústecký	kovárna
Jarov	Plzeň-Sever	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.9
Jarov	Plzeň-Sever	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.22
Javornice	Rychnov nad Kněžnou	Královéhradecký	splav, z toho jen: zbytky pilře Zbraň
Jestřebí	Náchod	Královéhradecký	pila
Kaňovice	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Karlštejn	Beroun	Středočeský	silniční most ocelový
Kladníky	Přerov	Olomoucký	větrný mlýn
Komorní Lhotka	Frýdek-Místek	Moravskoslezský	kovárna
Kornatice	Rokycany	Plzeňský	vodní mlýn
Košice	Kutná Hora	Středočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar s kolnou
Košík	Nymburk	Středočeský	kovárna, z toho jen: obytná budova
Košťálov	Semily	Liberecký	vodní mlýn
Kovářov	Olomouc	Olomouc	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar

Kožlany	Plzeň- Sever	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Kožlany	Plzeň- Sever	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Krásná Hora nad Vltavou	Příbram	Středočesk ý	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Krásno	Sokolov	Karlovarsk ý	keramická továrna
Křenice	Klatovy	Plzeňský	sýpka u č.p.9
Křenice	Klatovy	Plzeňský	sýpka u č.p.26
Lhota pod Radčem	Rokycany	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Lhotka u Litultovic	Opava	Moravskos lezský	větrný mlýn
Liběšice	Litoměřice	Ústecký	sýpka
Libice nad Doubravou	Havlíčkův Brod	Vysočina	jiná stavba pro kovovýrobu
Libštát	Semily	Liberecký	kovárna
Lipoltice	Pardubice	Pardubický	vodní mlýn
Lochousice	Plzeň- Sever	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Loukov	Mladá Boleslav	Středočesk ý	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar, stodola
Loukov	Mladá Boleslav	Středočesk ý	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Louňovice pod Blaníkem	Benešov	Středočesk ý	vodní mlýn
Malá Štáhle	Bruntál	Moravskos lezský	vodní mlýn
Malíč	Litoměřice	Ústecký	sýpka u čp. 7
Měčín	Klatovy	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar

Mešno	Rokycany	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Mezilečí	Náchod	Královéhradecký	venkovská usedlost – kolářská dílna
Mochtín	Klatovy	Plzeňský	kovárna
Mrákotín	Jihlava	Vysočina	hamr
Nečtiny	Plzeň-Sever	Plzeňský	sklárna, z toho jen: zbytky bývalé sklárny
Nezdice	Plzeň-Jih	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Obříství	Mělník	Středočeský	silniční most ocelový
Očelice	Rychnov nad Kněžnou	Královéhradecký	silniční most – dvouobloukový
Očelice	Rychnov nad Kněžnou	Královéhradecký	silniční most – jednoobloukový
Oldřich	Svitavy	Pardubický	pila vodní
Orlické Podhůří	Ústí nad Orlicí	Pardubický	strážní domek železniční
Panenská Rozsírka	Jihlava	Vysočina	kovárna
Písečné	Jindřichův Hradec	Jihočeský	silniční most
Poleň	Klatovy	Plzeňský	vodní mlýn Pasička
Poustka	Cheb	Karlovarský	vodovodní přivaděč hradní
Přebuz	Sokolov	Karlovarský	rudný důl, z toho jen: těžní věž
Příchovice	Plzeň-jih	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Rabí	Klatovy	Plzeňský	silniční most ev. Č. 1694-1

Radětice	Tábor	Jihočeský	sýpka
Rohov	Opava	Moravskoslezský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Sadov	Karlovy Vary	Karlovarský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Sedlec	Litoměřice	Ústecký	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Seninka	Vsetín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: sušárna ovoce č.p.13
Seninka	Vsetín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: sušárna ovoce č.p.56
Skuhrov nad Bělou	Rycnov nad Kněžnou	Královéhradecký	silniční most
Slavětín	Louny	Ústecký	sušárna
Písečné	Jindřichův Hradec	Jihočeský	silniční most
Spáňov	Domažlice	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Srby	Plzeň-Jih	Plzeňský	hamr Vilímov
Srní	Klatovy	Plzeňský	vodní mlýn
Strahov	Opava	Moravskoslezský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Stráž	Tachov	Plzeňský	kovárna
Střelské Hoštice	Strakonice	Jihočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchárek
Sudkov	Šumperk	Olomoucký	textilní továrna Moravolen
Svatava	Sokolov	Karlovarský	vodní mlýn
Šebířov	Tábor	Jihočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar

Štěnovice	Plzeň-Jih	Plzeňský	silniční most
Těchobuz	Pelhřimov	Vysočina	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Těšovice	Prachatice	Jihočeský	silniční most
Újezd u Plánice	Klatovy	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Vacov	Prachatice	Jihočeský	hamr
Velemín	Litoměřice	Ústecký	sýpka
Velhartice	Klatovy	Plzeňský	hamr
Vlčí	Plzeň-Jih	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.16
Vlčí	Plzeň-Jih	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar č.p.17
Vlčkovice v Podkrkonoší	Trutnov	Královéhradecký	vodní mlýn
Vlksice	Písek	Jihočeský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Vrbno nad Lesy	Louny	Ústecký	sýpka
Všemina	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Vysoká Pec	Chomutov	Ústecký	vodní mlýn
Zahořany	Domažlice	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Zahořany	Domažlice	Plzeňský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar a brána
Záhoří	Písek	Jihočeský	kovárna
Zámorsk	Ústí nad Orlicí	Pardubický	železniční stanice
Zdobnice	Rychnov nad Kněžnou	Královéhradecký	vodní mlýn
Zhoř	Jihlava	Vysočina	venkovská usedlost, z toho jen:

			špýchar
Zlatá Koruna	Český Krumlov	Jihočeský	silniční most č. 1956-001
Zubrnice	Ústí nad Labem	Ústecký	jiné drobné dílo – stožár větrného čerpadla
Ždírec	Česká Lípa	Liberecký	kovárna
Žehušice	Kutná Hora	Středočeský	inundační most
Želatovice	Přerov	Olomoucký	silniční most
Želechovice nad Dřevnicí	Zlín	Zlínský	venkovská usedlost, z toho jen: špýchar
Celkem: 144	Z toho sýpky a špýchary: 67 mlýny a hamry: 23 dopravní stavby: 20 vodohospodářské stavby: 3 hutě, železárny, kovárny: 18 cihelny, vápenky, sklárny, keramičky, pece: 2 důlní stavby: 2 pivovary, sladovny, lihovary, škrobárny, sušárny, cukrovary: 3 ostatní: 6		

Zdroj: <http://monumnet.npu.cz>

Příloha č. 4: Zásady vhodného využití průmyslového dědictví

- *Nezbytné je pochopení významu průmyslového dědictví pro uchování paměti místa. Nejen proto, že léta provozovaná výrobní či obchodní činnost vtiskla ulicím i celým čtvrtím specifický charakter. Historické průmyslové stavby umožní také svou hmotou, výškou, jasným a zažitým komunikačním propojením s ostatní zástavbou ve zcela změněných podmínkách vytvořit přesvědčivá krystalizační ohniska nových rozvojových záměrů, budoucích urbanistických kompozic.*
- *Důležité je také porozumění smyslu a rozpoznání architektonické, konstrukční či umělecké hodnoty stavebního díla. Novým obsahem*

obdařená industriální stavba má to, co chybí výstavbě vzniklé bez vývoje – charakteristická industriální atmosféra se vyznačuje setkáním utilitárních konstrukčních a technických prvků s dobovými výtvarnými motivy, novou estetickou hodnotou se stávají přiznané stopy zaniklé činnosti v sousedství nových stavebních technologií a současného designu.

- *Rozhodující je však především nalezení přiměřeného nového programu pro průmyslové dědictví – brownfields, tedy zhodnocení příležitostí a nabídky, vycházející z funkční různosti nově využívaných industriálních objektů. Předpokladem je právě uplatnění zásady diferencovaného přístupu, který vychází z potřeb místa, stavebně technického stavu i typologické skupiny. Uvedená hlediska, rizika a přínosy, stavebně technické a prostorové limity, životaschopnost záměru a kombinování veřejně prospěšných investic a soukromých podnikatelských iniciativ by měla vybalancovat úvodní studie proveditelnosti. (časopis stavebnictví 11-12/07)*